

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHLAT MÜZESİ'NDE BULUNAN URARTU
SÜS İĞNELERİ

EVİRİM EMRE YOL

ARKEOLOJİ
ANABİLİM DALI

MART 2025

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

AHLAT MÜZESİNDE BULUNAN URARTU SÜS İĞNELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
EVİRİM EMRE YOL

DANIŞMAN
PROF. DR. HANİFİ BİBER

VAN-2025

KABUL VE ONAY

Evrım Emre YOL tarafından hazırlanan “Ahlat Müzesinde Bulunan Urartu Süs İğneleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	İmza
Danışman: Prof. Dr. Hanifi BİBER Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Arkeoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum.	
Başkan : Prof. Dr. Hanifi BİBER Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Arkeoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum.	
Üye : Prof. Dr. Rafet ÇAVUŞOĞLU Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Arkeoloji Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum.	
Üye : Doç. Dr. Esra KAÇMAZ LEVENT Batman Üniversitesi, Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi ABD Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum.	
Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ onaylamıyorum.	
Tez Savunma Tarihi:	27/03/2025
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.	
Doç. Dr. Ercan ÇALIŞ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (27.03.2025)

Evrin Emre YOL

Yüksek Lisans Tezi

Evrin Emre Yol

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mart, 2025

AHLAT MÜZESİNDE BULUNAN URARTU SÜS İĞNELERİ

ÖZET

Urartu Devleti MÖ 9. Ve 7 yy'lar arasında Van Merkezli kurulmuş olup, kendi devrinden önce Nairi ve Uruadri adlarında aşiret ve beylikler halinde bölgede varlıklarını sürdürmüş, daha sonra kendi devrinde yaşayan uygarlıklara karşı artan baskı ve tehlikelerden dolayı tek bir çatı altında toplanıp Urartu Devletini kurmuşlardır. Devlet haline gelen Urartu merkezîyetçi tavrı ile sınırlarını geniş alanlara yaymıştır. İmardan, askeri faaliyetlere, inanç sisteminden sanata ve madencilığe kadar bütün alanlarda başarı elde etmiştir. Bulunduğu coğrafyanın sert iklimsel özelliklerinden kaynaklı etrafında bulunan maden yataklarını başarılı bir şekilde kullanır hale gelmiştir. Gelişen maden metalürjisinden kaynaklı olarak Urartu Devletinde takı sanatında gelişim göstermiştir.

Bu gelişim Urartu sanatında, dönemin sosyal yaşamında da etkili olmuştur. Günlük yaşamda kullanılan iğneler Urartu Devletinde önemli bir yere sahiptir. Tezimiz kapsamında Ahlat Müzesi deposunda bulunan ve buraya satın alma yoluyla gelen 20 adet süs iğnesinin daha önce çalışması yapılmamış iğnelerin katalog çalışmaları yapıp, üretim ve bezeme teknikleri, tipolojisi incelenerek gruplara ayrılıp, fotoğraflanması yapılmıştır. Ayrıca bu eserlerin detaylarının net bir şekilde görünür olmasını sağlamak için teknik imkanlar doğrultusunda çizimleri yapıp, detaylı bilimsel araştırma ve incelemeleri yapılarak tarihlendirilmeleri (Urartu Dönemine) yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahlat Müzesi, Urartu, Ss İğnesi, Bronz

Sayfa Sayısı: vii+ 46

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hanifi BİBER

VAN-2025

Master's Thesis

Evrin Emre Yol

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

March, 2025

URARTIAN ORNAMENTAL PINS IN THE AHLAT MUSEUM

ABSCART

The Kingdom of Urartu, established in the 9th–7th centuries BCE with its center in Van, emerged after the tribal and principality-based existence of the Nairi and Urartian people in the region. Due to increasing external pressures and threats from the civilizations of that era, they united under one state—the Kingdom of Urartu. As a centralized state, Urartu expanded its borders extensively and achieved success in various fields, including urban planning, military activities, religious practices, art, and metallurgy. In consequence of the harsh climatic conditions of the region, the Urartians began utilizing the nearby mineral deposits. This advancement in metallurgy led to significant development in the art of jewelry-making within the Kingdom of Urartu.

This advancement in Urartian art also influenced the social life of the era. Pins, commonly used in daily life, held a significant place in the Kingdom of Urartu. Within the scope of our thesis, a catalog study was conducted on 20 ornamental pins housed in the Ahlat Museum's storage, acquired through purchase and previously unstudied. These pins were analyzed in terms of production and decoration techniques, typology, and were categorized accordingly. Additionally, in order to ensure that the details of these works are clearly visible, drawings were made in line with technical measurements, and they have been dated to the Urartian period by conducting detailed scientific research and analyses.

Keywords: Ahlat Museum, Urartu, Ornamental Pins, Bronze

Page Count: vii+46

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hanifi BİBER

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSCART	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VII
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	VIII
GÖRSELLER DİZİNİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ	1
1.URARTU TARİHİ VE COĞRAFYASI.....	4
1.1. Beylikler Dönemi	6
1.2. Krallık Dönemi.....	7
2.ESKİ ÇAĞ’DA SÜS İĞNELERİ.....	10
3. URARTU KRALLIĞI’NDA TAKI GELENEĞİ VE URARTU SÜS İĞNELERİ	13
4. KATALOG.....	16
5. İĞNELERİN ÜRETİM VE BEZEME TEKNİKLERİ İLE TİPOLOJİSİ.....	37
5.1. Üretim Teknikleri	37
5.2. Bezeme Teknikleri.....	40
5.3.Tipoloji	41
5.3.1. Bitki ve Meyve Başlı İğneler	43
5.3.2. Hayvan Figürlü İğneler	44
5.3.3. Başları Geometrik Şekilli Süslü İğneler	44
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	45
KAYNAKÇA.....	49
EKLER.....	53
EK 1.ÇİZİMLER	53
EK 2.RESİMLER	58
ÖZGEÇMİŞ	63
TEZ ORJİNALLİK RAPORU	64

KISALTMALAR DİZİNİ

Cm	: santimetre
Kal	: kalınlık
Kat	: katalog
Km ²	: kilometrekare
MÖ	: milattan önce
Tip	: tipoloji
V.b	: Ve benzeri
V.d	: Ve diğerleri
yy	: Yüzyıl

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1	660 Müze Env. nolu, Haşhaş Başlı iğne (Kat. No:1)	50
Çizim 2	774 Müze Env. nolu, Haşhaş Başlı İğne (Kat. No:2).....	50
Çizim 3	829 Müze Env. nolu, Haşhaş Başlı İğne (Kat. No:3).....	50
Çizim 4	1213 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:4)	50
Çizim 5	1239 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:5).....	51
Çizim 6	1462 Müze Env. nolu, Başları Geometrik Başlı İğne (Kat. No:6).....	51
Çizim 7	1644 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:7).....	51
Çizim 8	1646 Müze Env. nolu, Başları Geometrik Başlı İğne(Kat. No:8).....	51
Çizim 9	1648 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:9)... ..	52
Çizim 10	1802 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne(Kat. No:10).	52
Çizim 11	1881 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne(Kat. No:11).	52
Çizim 12	1882 Müze Env, nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne(Kat. No:12).	52
Çizim 13	1883 Müze Env.nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne(Kat. No:13).....	53
Çizim 14	1887 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne(Kat. No:14)	53
Çizim 15	1936 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne(Kat. No:15).....	53
Çizim 16	2005/145/A Müze Env. nolu, Hayvan Figürlü İğne(Kat. No:16.....)	53
Çizim 17	2005/142/A Müze Env. nolu, Hayvan Figürlü İğne(Kat. No:17)..... ..	54
Çizim 18	2005/106/A Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:18).....	54
Çizim 19	1349 Müze Env. nolu, Başları Geometrik Başlı İğne(Kat. No:19).....	54
Çizim 20	1350 Müze Env. nolu, Başları Geometrik Başlı İğne(Kat. No:20).....	54

GÖRSELLER DİZİNİ

Resim 1	660 Müze Env. nolu, Haşhaş Başlı iğne	55
Resim 2	774 Müze Env. nolu, Haşhaş Başlı İğne	55
Resim 3	829 Müze Env. nolu, Haşhaş Başlı İğne	55
Resim 4	1213 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne.....	55
Resim 5	1239 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne.....	56
Resim 6	1462 Müze Env. nolu, Başları Geometrik Başlı İğne	56
Resim 7	1644 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne.....	56
Resim 8	1646 Müze Env. nolu, Başları Geometrik Başlı İğne	56
Resim 9	1648 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne.....	57
Resim 10	1802 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne.....	57
Resim 11	1881 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne	57
Resim 12	1882 Müze Env, nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne	57
Resim 13	1883 Müze Env.nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne.....	58
Resim 14	1887 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne.....	58
Resim 15	1936 Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne.....	58
Resim 16	2005/145/A Müze Env. nolu, Hayvan Figürlü İğne	58
Resim 17	2005/142/A Müze Env. nolu, Hayvan Figürlü İğne	59
Resim 18	2005/106/A Müze Env. nolu, Tomurcuk ve Budak Başlı İğne	59
Resim 19	1349 Müze Env. nolu, Başlı Geometrik Başlı İğne	59
Resim 20	1350 Müze Env. nolu, Başlı Geometrik Başlı İğne	59

ÖNSÖZ

Urartu Devletinin günümüze miras olarak bıraktığı eserlerin ve yapıların bazılarına ev sahipliği yapan Bitlis ilimizin sınırları içerisinde bulunan Ahlat Müzesi envanterinde çok sayıda Urartu eserini barındırmaktadır. Bu eser gruplarının önemli bir gurubunun da Urartu Süs İğneleri oluşturmaktadır. Müzeye satın alma yoluyla gelen bu eserlerin Urartu Devletinin sosyal yaşamında önemli bir yere sahip olduğu açık ve net bir şekilde bellidir.

Merkezi Doğu Anadolu bölgesi olan Urartu Devletinin geniş bir coğrafyaya yayılım gösterdiğini bilinmektedir. Yayılım gösterdiği bölgelerde kendi merkezietçi anlayışını yaymak adına madencilik alanında ortaya koyduğu başarıyı ve gelişmeleri yapılan kaz, araştırma ve bilimsel çalışmalardan elde edilen bulgular göstermektedir. Bu başarılarını ve gelişim örneklerinin en nadidesini incelediğimiz Ahlat Müzesine satın alma yoluyla gelen Urartu Süs İğneleri farklı tipoloji ve çeşitleriyle Ahlat Müzesinde bulunan eser gruplarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Yüksek Lisans eğitimime başladığım günden bugüne kadar bana yol gösteren, desteğini, bilgisini ve sevgisini benden esirgemeyen değerli Danışmanım Sayın: Prof. Dr. Hanifi BİBER hocama sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Hayatım boyunca almış olduğum kararlarımda ve eğitim süresince bana maddi, manevi desteklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim koca yürekli Annem Şadiye YOL, Babam Nurettin YOL, abilerim Ozan ve Umut YOL'a, en başından beri bana inanıp yanımda olduğunu bana hissettiren, her zaman her türlüğü desteklerini bana sağlayan kuzenim Abdulkerim GÜLLÜBARDAK'a teşekkür ederim. Tezime konu olan eserler üzerinde gerekli izin ve çalışma desteği veren Ahlat Müze Müdürü Mikail ERÇEK'e, Ahlat Müzesi çalışanlarına, Bitlis İl Kültür Müdürü Ali Fuat EKER'e teşekkürlerimi sunarım. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde Lisansüstü eğitimime başladığımdan beri samimiyetlerini ve bilgilerini benimle paylaşan Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'ndeki bütün hocalarıma sonsuz şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Evrin Emre YOL

VAN-2025

GİRİŞ

MÖ 9-7 yüzyıllarda merkezi Doğu Anadolu Bölgesi olmak üzere geniş bir coğrafyaya egemen olan Urartu Krallığı, elinde bulunan maden kaynaklarını çok iyi kullanmış olup, bu madenleri işleyerek kendi devrinde ki uygarlıklarla yarışır hale gelmiştir. Altın, gümüş, bronz ve tunç gibi madenleri kolay işleyerek krallığın merkezinde özel bir yere sahip olan süs eşyalarını da estetik açıdan özenle işleyerek krallığın içerisinde sosyal yaşamın önemli bir sanat kolunu oluşturmuştur.

Ahlat Müzesinde bulunan Urartu Süs İğnelerinin ayrıntılı bir biçimde tipoloji ve kataloglamasının yapılması büyük önem arz etmektedir. Çalışmada Ahlat Müzesinde bulunan Urartu Dönemi Süs İğnelerinin kataloglaması, tipolojisi ana ve alt gruplara ayrılarak bu eserlerin üretim tekniklerine açıklık getirmek amaçlanmaktadır.

Söz konusu eserlerin, genel hatlarıyla kullanım alanı, yapım, tipoloji, tarihlendirme, tanımlama ve süsleme tekniklerinin açıklanması ve Urartu Dönemi'ne ait diğer bölgelerde bulunan Urartu Süs İğneleri ile karşılaştırılması ile birlikte gruplandırılması da yapılarak benzer ve farklı yönleri araştırılarak tezin ana konusunu oluşturan Urartu Süs İğneleri alanında yapılan kısıtlı araştırmalara kaynaklık etmesi amaçlanmaktadır. Böylece müzede yer alan eserlerin tarihlendirilmesi yapılabileceği gibi sahip olabileceği anlamlar da açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın kapsamını Ahlat Müzesi Envanteri'ne satın alma yolu ile kazandırılmış Urartu Süs iğneleri oluşturmaktadır. Bu hususta, müzede yer alan eserler, öncelikle belirli bir periyotta ayrıntılı tanımlanıp tasnifi yapılarak, elle ölçekli çizilmiş ve fotoğrafla belgelenmiştir. Yapılan taslak çizimlerin daha sonra “Corel Draw” programıyla; ölçekli fotoğraflar ise “Adobe Photoshop CS6” programıyla dijital ortama aktarılan görsel ve çizgisel kayıtları çıkarılmış, ardından eserlerin katalog işlemi tamamlanmıştır.

Tez çalışmasının önemli bölümünü literatür çalışmaları oluşturmaktadır. Bu anlamda, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kütüphanesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Kütüphanesi'nin yanı sıra, İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü, Doğu Anadolu Bölge Üniversiteleri kütüphane ve arşivleri ile

yine aynı bölgenin Turizm İl Müdürlükleri arşivlerinde kaynak taramaları yapılmıştır. Bununla birlikte, üniversitemiz tarafından erişim sağlanabilen <https://www.jstor.org/>, <https://www.academia.edu/> gibi internet sitelerinden ulusal ve uluslararası dijital literatürler temin edilerek, literatür çalışmaları yapılmıştır.

Bu çalışmamda tezimize konu olan Urartu Süs İğnelerinin kataloglarının düzenlenip çıkarılması, tipolojilerine göre incelenip gruplara ayrılması, iğnelerin üretim ve bezeme tekniklerinden bahsedilmiş olup, tez kapsamında Ahlat Müzesinde bulunan farklı tipolojilerden oluşan Urartu Süs İğneleri bilimsel yöntemlerle incelenmiştir.

Farklı yollarla müzeye getirilen eserlerin inceleme ve araştırmalar sonucunda dönemsel olarak özellikleri ile tarihlendirilmesi yapılmıştır. Kataloglarını yaptığımız eserlerin resimlerine netlik kazandırıp ve detayların daha iyi görülebilmesi içinde eserlerin çizimlerine de yer verilmiştir. Ahlat Müzesi'nde bulunan Urartu iğneleri daha kapsamlı bir çalışmayı gerektirdiğinden tez kapsamında incelenen süs iğneleri, tipolojik ve kronolojik değerlendirmeleri mümkün kılacak biçimde seçilmiştir.

Urartu Devleti MÖ I. Bin'de Ön Asya'da önemli bir gücü oluşturmuş, dönemin önemli bir devleti olan Assur'a karşı siyaset ve sanat alanlarında büyük gelişme göstermişlerdir. Bu kadim uygarlık zorlu ve çetin coğrafyaya rağmen mimari ve diğer alanlar olmak üzere maden işçiliğinde de çığır açmış bir başarıya sahiptir. Bu kadim uygarlık kullanmış olduğu madenleri büyük özveri ve titizlikle işleyip günlük saray kullanımında, sosyal yaşamlarında ve bazen de işletilen madenlerin bir çoğunu özel koleksiyon olarak kullanmışlardır.

Van Gölü Havzası yerleşik yaşam ve sonrasında sıkça kullanıma şahit olunan bir lokalizasyonu oluşturmaktadır. Bu sebeple çalışmamıza konu olan Urartu Süs İğnelerinin diğer müzelerde bulunan süs iğneleri ile benzer ve farklılıkları karşılaştırılmıştır. Yapılan bu çalışmada Ahlat Müzesinde bulunan Urartu Süs İğnelerinin değerlendirilerek katalog, kullanım amacı ve üretim teknikleri ele alınmıştır. Maden işlemeyi çok iyi yapan bu krallık, üretilen takılara kendi karakteristik işlemlerini yaparak, üretilen bu ürünlerde kendi dönemleri ve krallıkları ile ilgili farklı anlamlar yükleyerek kendi devrindeki uygarlıklarla bu yönden ayrı bir önem arz etmektedir.

Yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde Ahlat Müzesine satın alma yoluyla gelen ve müzenin deposunda bulunan bu eserlerin dönemsel özellikleri ve tarihlendirilmesi yapılmıştır. Katalog ve tipolojisini yaptığımız eserlerin resimlerini bilimsel tekniklerle netleştirip, ölçü ve diğer teknik çalışmaları yapılmıştır. Eserlerin detaylarının daha iyi görünebilmesi için çizimleri de ölçülerine uygun biçimde yapılmıştır. Ahlat Müze Müdürlükleri'nden alınan izinler doğrultusunda müzede ki Urartu Dönemi Süs İğneleri tespit edilmiş, bu eserlere yönelik çizimler ve fotoğraflama işlemleri gerçekleştirilmiştir. Ahlat Müzesinde bulunan Urartu Süs İğneleri, satın alma yoluyla bu lokalizasyonda bulunan Urartu Süs İğnelerinin Tipolojisi, tarihlendirilmesi, tanımlaması ve gruplandırılması yapılmıştır. Tez çalışmasının son hali gelecekteki çalışmalar için önemli bir kaynak teşkil edecektir. Yapılacak olan bu çalışma ile birlikte malzemenin ve eserin bulunduğu Müzeye yerli ve yabancı araştırmacıların ziyareti ile birlikte bölge ekonomisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.URARTU TARİHİ VE COĞRAFYASI

Urartu Krallığı MÖ I. Binde Orta Asya topraklarında birçok başarıya imza atmış, MÖ 9. Yüzyıldan sonlarından başlayarak MÖ 7. Yüzyıla kadar Yakındoğu tarihinde derin izler bırakan bu uygarlık Assur Devletinin kuzeyde ki en büyük rakibi haline gelmiştir(Salvini,2006:9).

Van Gölü Havzası tarih çağları boyunca yerleşik yaşam ve sonrasında sıkça kullanıma şahit olduğumuz lokalizasyona sahiptir. Bu havzada kadim medeniyetler hüküm sürmüş olup, bu önemli medeniyetlerin başında Urartu Krallığı gelmektedir. Urartu Krallığı MÖ 9.ve 7. Yüzyıllarda bölgede yüzlerce yıl hüküm sürmüştür. Bu kadim medeniyet her zaman topraklarını genişletmek ve gücünü göstermek için bölgede bir güç haline gelmiştir. En geniş sınırlarına II. Sarduri (MÖ 760-730) döneminde ulaşan Urartular, kuzeyde Ermenistan ve Güney Gürcistan'a, Kuzeybatıda Erzincan'a, güneydoğuda Urmiye Gölü'nün güney-güneydoğu kıyıları, batıda Fırat Nehri, güneyde Toroslar'a, doğuda da Hazar Denizi'ne kadar geniş bir bölgeye egemen olan, engebeli ve zor bir coğrafyaya sahip olan ve kendi çağdaşlarından bölgede bir güç halinde buluna Assur'a karşı ayakta kalabilmeyi başarabilmiştir(Biber,2005:1). Bu uygarlıkla ilgili bilgilere kendi çağdaşı olan Assur kaynaklarından ulaşmaktayız. Yazılı kaynaklardan edinmiş olduğumuz bilgilere göre Nairi ve Uruadri olarak çeşitli halklardan bahsedilmekte ve bu halkların vergiye bağlandığı Assur yazılı kaynaklarından öğrenmekteyiz.

Doğu Anadolu Bölgesinin dağlık, engebeli ve sert ikliminin olduğu coğrafyada kendine ait bir kültür oluşturan bu uygarlık özellikle imar, mimari ve maden kullanımında güzel işçilikleri ile önemli eserler ortaya koymuştur.

MÖ 13. Y.y'da Assur yazılı kaynaklarında geçen Nairi ve Uruadri kabilelerinden bahsetmektedir. Bu yazılı kaynaklar bizlere Urartu Devleti erken dönemleri hakkında önemli bilgiler aktarmaktadır. Bu erken dönem yazılı belgelerine yansıyan olaylar daha sonra MÖ 9.y.y'da Urartuların kendi yazılı belgelerinde de kullanması aralarında ki ilişkiyi ortaya koymaktadır (Salvini,2006:28). Assur yazılı kaynaklarından ve Kralların sefer yıllıklarından öğrendiğimiz bilgiler doğrultusunda bölgede güç halinde olmayan ve beylikler halinde kurulan bu uygarlık daha sonra artan Assur baskısına karşı halkı bir çatı altında toplayarak MÖ 9.y.y'da Urartular kendi Krallıklarını kurarak bölgede önemli bir güç haline gelmiştir. MÖ 858

tarihinde Assur tahtına III. Salmanasar adlı bir kralın tahta geçmesiyle yazılı kaynaklarının bize aktardığı belgelere göre Uruadri ve Nairi beyliklerinin siyasi ve askeri örgütlenmeleri ile ilgili önemli bilgiler aktarmaktadır (Çilingiroğlu, 1997:21).

MÖ 1274 yılına kadar olan bu 400 yıllık süreç Urartu Beylikler dönemi olarak karşımıza çıkar, bu süreye kadar olan süreçte Van Gölü havzasında etrafında yaşayan bir kısmı akraba, bir kısmı ise akraba olmayan beylikler yukarıda da izah edildiği gibi artan Assur baskılarına karşı bir araya gelip bu Krallığı kurmuşlardır. Assur yazılı kaynaklarında II. Adad-Ninari'nin yıllıklarında yine Uruadri ve Nairi ülkelerinden bahsettiği görülmektedir(Çilingiroğlu,1997:20). Yazılı kaynaklar kralın düzenlediği askeri seferlerde bu beyliklerden şöyle bahsetmektedir;

“...ve dördüncü kez Nairi ülkelerine karşı sefere çıktım ve Kirbiyi ele geçirdim..yüce dağları aştım Nairi ülkesinin kentlerini fethettim ve Alzi ülkesinin tümünü selden geri kalan bir harabe durumuna gelecek şekilde alt üst ettim...” (Çilingiroğlu,1997:20).

Kralın bu askeri seferler sonucu yazdırmış olduğu yıllıklardan da anlaşılacağı üzere Urartu Devletinin kuruluşundan önce Doğu Anadolu ve Van Gölü Havzasında belirtilen sınırlarda bu beyliklerin varlığını görebiliriz. Konfederatif olarak Doğu Anadolu, İran ve Ermenistan coğrafyasında karşılaştığımız bu toplum daha sonra ortak düşman Assur'a karşı bir olup, krallık kurarak tarih sahnesine tam anlamıyla çıkmışlardır. Tüm bu döneme kadar olan Urartu tarihinde Beylikler dönemi olarak karşımıza çıkar.

Bölgede artan Assur baskıları sonucu Van Gölü ve etrafında yaşayan akraba olan bu beylikler tek çatı altında toplanarak Doğu Anadolu'nun yüksek yaylarında merkezi krallıklarını kurarak siyasi bir güç haline gelmişlerdir. Bu beylikleri tek çatı altında toplayan bir diğer etken ise maden üretimiyle zenginleşen ve güçlü bir toplum haline gelmeleri en büyük etken olmuştur.

Bölgede bir güç haline gelen Urartular artık kendi devrinde ki uygarlıklarla yarışır hale gelmiş ve kendi imar faaliyetlerinin yanı sıra askeri, ekonomik, sosyal ve siyasi olarak çığır atlayacak seviyeye gelmiştir.

Urartu'nun 2 dönemi olduğu kabul edilir;

1-Beylikler Dönemi

MÖ 1274 yılından MÖ 858 yılına kadar olan süreçte artan Asur tehlikesi ve baskıları sonucu bu baskıcı tehditlere karşı birleşen feodal beyliklerin oluşturduğu dönemdir (Çilingiroğlu,2008;13).

2-Krallık Dönemi

MÖ 585 yılında eski Anadolu ile Ön Asya siyasi ve kültür tarihinde Urartu Devleti olarak tanımlana “Urartu Krallık Dönemi” dir(Çilingiroğlu,2008;13).

1.1. Beylikler Dönemi

Doğu Anadolu Bölgesi yüzölçümü itibari ile Anadolu Coğrafyasında geniş ve yüzölçümü itibari ile geniş bir alanı kapsamaktadır. Bugün ki Doğu Anadolu bölgesi coğrafi yerleşim olarak 163.200 km² alan ile Anadolu topraklarının en büyüğü özelliğini taşımaktadır(Ceylan,2008;3). Bugün ki Türkiye coğrafyasının yüzölçümünün yarısı kadar olan bir coğrafyada egemenliğini sürdüren Urartu Krallığı bir kara devletiydi. Bu krallığın başkentliğini Van Kalesi yaptığından dolayı “Van Krallığı” denilmekteydi. Asurlar buraya Urartu, bu krallık ise kendilerine Bianili demektedir(Narçın,2011;18).

Asur Kralı I.Salmanasar’ın sefer yıllıklarından anlaşılacağı üzere kendisinin bölgeye karşı gerçekleştirdiği seferler sonucu bu bölgenin Uruatri olarak tanımladığını, Asur’da bulunmuş kaymaktaşından yapılmış bir tablet üzerinde korunmuştur(Salvini,2006;29-30).

MÖ 9 y.y’dan önce ki bu dönemde henüz merkezi devlet otoritesinin sağlanmadığı, halkın halen feodal anlayış olan aşiretçilik düzeninde göçebe ve yarı göçebe yaşam biçimini terk etmediği bir anlayış hakimdi. Kentleşme olgusunun henüz pratikleşmediği bu dönemde halkın bir kısmı yaşamlarını kıl çadırlarda sürdürmekteydi. Hakkari’de bulunan Taş Steller üzerinde betimlenen kabartmalarda bu türden göçebe çoban savaşçıların yaşantıları gözlemlenebilmektedir. Van Gölü Havzası olarak adlandırdığımız bölgede daha yoğun olarak, Erçek Gölü kıyısında yer alan Karagündüz’de, Van Ovasında ki Yoncatepe’de ve Van Gölü’nün kuzeyinde yer alan Ernis’te bulunan mezarlıklardan tanıyabilmekteyiz(Sevin, 2003;201-203).

MÖ 13. Y.y ortalarında bölgede bir yandan Hitit İmparatorluğu diğer yandan Asur Krallığının baskısı etkin olmuştur. Baskıların artması aşiretler arası bağların

güçlenmesine ve sıklaşmasına neden olmuştur. Ortak düşmanlara karşı ortak mücadele düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu görüşler çerçevesinde köklü bir geleneği ve kurumları olmayan bu topluluk kısa süre içerisinde örgütlenip, dinamik yapılarıyla Doğu Anadolu Bölgesinin yüksek yaylalarında etkin duruma geldiler (Sevin,2003;204).

Van Gölü havzasında siyasi ve askeri açıdan örgütlenmiş en büyük birimler olan bu beylikler, Urartu tarihinin krallık öncesi (MÖ 1274-858) “Beylikler Dönemi”ni oluştururlar. Asur kralları, bölgeye yaptıkları tüm seferlere rağmen Yakındoğu’da, Nairi ve Uruadri Beyliklerinin temelini attıkları yeni bir krallığın kurulmasına engel olamamışlardır (Zimansky, 1985;49).

Van Gölü havzasında başarılı bir şekilde örgütlenmiş olan bu beylikler, Urartu tarihinin krallık öncesi MÖ 1274-858 “Beylikler Dönemini” oluştururlar.

1.2. Krallık Dönemi

Urartu Krallıklar Dönemi MÖ 858 tarihinde, aşiret halinde yaşayan ve dağınık halde olan beyliklerin tek bir liderin öncülüğünde krallık çatısı altında örgütlenmeye başladığı dönemdir.

MÖ 1274 yılından MÖ 858 tarihine kadar olan yaklaşık 400 yıllık dönem “Beylikler Dönemi” olarak adlandırılır. Bu tanım Asur Kralı III. Salmanasar’ın MÖ 858 yıllarına tarihlenen yıllıklarında ilk kez Urartu ve bir Urartu Kralının adının geçtiğinden bahsetmektedir. III. Salmanasar’ın anallerinden şöyle bahseder;

“...Hubuşkia’dan ayrıldım. Urartulu Arame’nin krali kenti olan Suginia’dan ayrıldım. Kenti muhasara ettim ve ele geçirdim. Çok sayıda savaşçısını kılıçtan geçirdim...” (Çilingiroğlu,1997;21).

Yukarıda bahsedilen III.Salmanasar’ın anallerinden de anlaşılacağı üzere MÖ 858 yıllarına tarihlenen dönemde artan Asur tehditlerine karşı siyasi ve askeri örgütlenme bakımından güçlenen Urartu Krallığı adına tanıklık etmekteyiz. Yaklaşık 400 yıl süren Beylikler Döneminden sonra “Urartu Krallığı” döneminin başladığına tanıklık etmekteyiz.

Aramu: III.Salmanasar'ın yıllıklarında, kralın ilk kez adının geçtiği ve Urartulu Aramu'ya karşı kazanılan zaferlerden bahsedilmektedir. Bu ad Urartu bölgesi ismi ile ilişkili olarak ilk geçen Kral İsmidir. III. Salmanasar anallerinden de anlaşılacağı üzere Urartu Krallığının ilk Kralı olduğuna tanıklık etmekteyiz(Salvini,2006;36).

I.Sarduri: MÖ 832'de Krallığı belgelenmiş olan Urartu Krallığının 2. Kurucusu olarak bilinmektedir. Bunun sebebi Tuşba'yı ikamet yeri olarak seçmiş ve bugün Tuşba Urartuların Başkenti olarak bilinmektedir. I.Sarduri Tuşba'yı ikamet yeri olarak seçtikten sonra burayı müstahkem bir yer haline getirmeye başlamıştır. Sarduri 7. Y.y'ın 2. Yarısında ki çöküşe kadar ülkeyi yöneten 2. Kral olarak kabul edilir. (Salvini,2006;43-44).

Yazılı kaynaklardan da anlaşılacağı üzere I.Sarduri Urartu Krallığının 2. Kral'ı olarak kabul edilmektedir.

İşpuini: MÖ 830-810 yıllarında tahtta olan İşpuini, I.Sarduri'nin oğludur. Urartu Krallığı bu dönemden sonra tarihi belirleyecek ana hatları belirlemiştir. Bu dönemden sonra belgeler, tapınak kuruluşları, tarım, din, yapı ve metal sanatlar şekillenmiştir. Yazıtlarında önemli icraatlarından bahseden İşpuini bu yazıtlarında oğlu Minua'dan da bahsetmiştir(Salvini,2006;47-48).

Minua: MÖ 810-780 yıllarında tahtta olan Urartu Krallığının 4. Kralıdır. Minua döneminde Urartu Krallığı her bölgeye doğru bir yayılım göstermiştir. Batı'da Fırat Nehri, Kuzey'de Aras Ovası, Güneydoğu'da Zagroslar, Güney'de Diele Nehri'ne kadar yayılım gösterip, Assur ile yüz yüze gelmiştir. Askeri başarıları yoğun olan Urartu Krallarındandır(Salvini,2006;58-65).

I.Argiştı: MÖ 780-760 yıllarında tahtta kalmış 5.Urartu Kralıdır. Minua'nın ardılı I.Argiştı Babası Minua gibi oda sınırlarını geniş coğrafyalara ulaştırmak için mücadele etmiş, askeri başarılarla imza atmıştır. Ayrıca kendi döneminde önemli imar faaliyetlerinde başarılı işler yapmıştır(Salvini, 2006; 67-71).

II.Sarduri: MÖ 760-730 yıllarında Urartu Krallığında tahtta kalmıştır. I.Argiştı'nın ardılıdır. Krallığının ilk yıllarında en önemli seferlerini batıya yönelik gerçekleştirmiştir. Günümüz Karakaya Barajı altında kalmış İzoli yakınında ki Habibuşağı Kaya Yazıtında Malatya önlerine kadar ulaştığından bahsetmektedir. Bu

yazıt aynı zamanda Fırat Nehri adının geçtiği tek Urartuca Belgedir(Salvini,2006; 72-88).

I.Rusa: MÖ 730-713 yıllarında tahtta kalmış Urartu Kralıdır. I.Rusa'da kendinden öncekiler gibi Urartu Krallığının sınırlarını geniş alanlara yaymak amacıyla askeri politikalar uygulamış ama bu anlamada başarılı olmamış ve Asur Kralı Sargon karşısında büyük yenilgi almış ve bu durum Urartu iktidarının zayıflamasına neden olmuştur (Salvini,2006;89).

II.Argiştı: MÖ 713-685 yıllarında Urartu Kralı I. Rusa'nın Sargon'a karşı yenilmesi üzerine ve I.Rusa'nın intihar vakası gerçeği yansıtan bir durum ise babasının yerine tahta geçen kraldır. Kendi döneminde en büyük yapı olarak kabul edilen Altın-tepe Kalesi önemli yapıları arasındadır. Bu kale en batıda ki Urartu Kalesidir(Salvini, 2006;110). Yazılı kaynaklar II.Argiştı'nın ataları gibi Erciş Ovası'na bereket getirdiğini vurgulamaktadır(Salvini, 2006; 114-115).

II.Rusa: MÖ 685-645 yılında II.Argiştı'nın ardılı olarak tahta geçen kraldır. Mimari ve şehir inşalarında önemli kent merkezleri kurmuş ve askeri yerleşim açısından Krallığı güçlendirmiştir. Karmir-Blur, Bastam, Toprakkale, Adilcevaz-Kef Kalesi ve Van-Ayanis bu kentlerdendir(Salvini,2006;114-115).

III.Sarduri: MÖ 645-625 yıllarında II.Rusa'nın ölümünden sonra tahta geçen kraldır. Tahtta geçirdiği 10 yıl boyunca Krallığın gelişmesi için herhangi bir mücadelesi olmamıştır. Kendinden sonra ki ardılı Erimeña tahta geçmiş ve bu döneme ilişkin fazla bilgi bulunmamaktadır(Piotrovskii, 1967;17).

Krallıklar döneminin sonlarına doğru MÖ 7. Y.Y'da bölgede Medler egemen olmuşlardır. Bölgede yaşayan İskitleri de kendi içine alarak Asur içinde tehlike olmaya başlamışlardır. MÖ 612'de Med, İskit ve Babil koalisyonuyla Niniveyi ele geçirip, bu tarihten birkaç yıl sonra Asur'u bir daha tarih sahnesine çıkarmamak üzere yok eden bu topluluk, 7. Y.y'ın sonu 6.Y.y'ın başlarında Urartu Yerleşim ve kalelerin İskit orduları tarafından yıkıldığı tahmin edilmektedir (Çilingiroğlu;1997;47).

2.ESKİ ÇAĞ'DA SÜS İĞNELERİ

Dünya insanlık tarihi var olduğu günden bugüne kadar insanlar kendi yaşamları için mücadele etmiş ve hayatta kalabilme mücadelesini bütün alanlarda göstermiştir. Bu mücadele insanoğlunu farklı alanlara itmiş, artık üreten, sorgulayan ve çevresinde her ne varsa, yaşam için gerekli olan bütün malzemeleri değerlendiren bir varlık haline getirmiştir. Bu etkenlerden kaynaklı olarak insanoğlu avcı-toplayıcı yaşamdan sonra yerleşik düzene geçmiş ve bu düzenin bütün gereklerini yerine getirdikten sonra artı mal üretimi ortaya çıkmıştır. Artı mal üretiminden kaynaklı olarak toplumda hiyerarşik bir düzen ortaya çıkmıştır. Sosyal tabakalanmadan, sınıfsal ayrımların getirdiği hiyerarşik düzenden kaynaklı olarak toplumsal hiyerarşi insanoğlunun ihtiyaçlarının artmasını tetiklemiştir. Bu süreç Neolitik Çağ ile başlamıştır.

Neolitik Çağ ile birlikte yerleşik düzene geçen insanoğlu artık beslenme, barınma ve ısınma gibi temel sorunlarına gerekli çözümü getirmiştir. Bu temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kendi yaşamlarını kolaylaştıracak birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Yaşamış oldukları coğrafyaların kendilerine sunmuş olduğu iklimsel ve mevsimsel özelliklerinden kaynaklı örtünme ve giyinme sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunun çözümü için yerleşik düzene geçmeden önce alışıla gelen geleneklerinden edindikleri Avcılık geleneğinden elde edilen hayvan derilerinden faydalanmak mecburiyetinde kalmışlardır. Daha öncede bahsetmiş olduğumuz gibi çevresinde ki bütün malzemeleri değerlendiren toplumsal yapı giyinme ve örtünme ihtiyacını da yine çevresinde ki avcılık geleneği sayesinde elde etmiştir. Bu ihtiyaçlarını karşılariken, karşılaştıkları sorunlar nedeniyle ve üreten bir yapıya sahip olan insanoğlu bu sorunların çözümü içinde farklı çözüm ve arayışlara girmişlerdir.

İnsanoğlu günlük yaşamını kolaylaştırmak adına bir takım objeleri yapma mücadelesi içerisinde olmuştur. Bu mücadele içerisinde objeleri en ilkelinden en modernine kadar aralıksız bir şekilde sürdürmüştür (Başak,2008:15). Örtünme ve giyinme sorunlarına çözüm bulduktan sonra bunları delme vb. gibi ihtiyaçları olduklarını görmüşlerdir. Bunun için ilk olarak çevresinde ki kolay bulunabilen malzemelerden yararlanmıştır. Çevresinde kolay şekillendirilebilen ahşap, taş vb. maddeleri kullanarak kesici ve delici aletleri kullanmaya başlamıştır.

Üreten ve sorgulayan bir yapıya sahip olan insanoğlu ilk olarak ahşap daha sonra taştan sonrada pişmiş topraktan yararlanmıştır. Neolitik dönemde insanlar sanat alanında da gelişmeler göstermiştir. Boncuk, hayvan dişi ve kemiklerine biçim vererek kazıma tekniğiyle yeni bir form ortaya koymuştur (Er, 2012;12). Kalkolitik dönemle birlikte, bakır madeni başta olmak üzere madeni işleyip, kullanmaya başlamışlardır. Madenleri karışım yapıp farklı malzemeler ortaya çıkarmışlardır. Örneğin; kalay ve bakırdan tunç, bakır ve kurşun karışımından ise bronzu kullanan insanoğlu telkâri vb. takı çeşitlerini üretmişlerdir (Karlıkl;2004;9-10). Anadolu’da genellikle baş kısmı bulunan ve hemen alt kısmında delik olan süs iğneleri Arkeoloji literatürüne İngilizce karşılığı olan *Toggle Pin* olarak girmiştir (Fidan,2012:179). İğneler, dünya insanlık tarihi var olduğu günden itibaren günlük yaşamda önemli bir obje olmuştur.

En eski iğnelerin yapımında ahşabın kullanıldığını görmekteyiz, İtalya, Yunan ve Miken’de olmak üzere ahşaptan yapılmış iğneler bilinmektedir (Yıldırım,1989;6). Ahşap iğnelerin sınırlı sayıda ele geçmiş olması ahşabın çok çabuk çürüyen ve tahrip olabilen yapısından kaynaklı olmasıdır (Esin,1960;19). Eski çağlardan itibaren iğne yapımında kullanılan bir diğer malzeme de kemiktir. Anadolu başta olmak üzere çevre kültür bölgelerinde kemik iğnelere rastlanmıştır. Kemik iğneler balık kılçığı, fildişi, kemik ve kuş kemiğinden yapılmışlardır (Esin,1960;17).

Süs iğnelerinin en erken örnekleri MÖ 3. Binin ortalarına tarihlenen Ur Kral mezarlarında zengin ölü hediyeleri ile birlikte bulunmuştur (Woolley, 1934). Bu döneme tarihlenen iğnelerin giysilerde süslemeden çok iki parçalı olan elbiseleri birbirlerine tutturmak için yapıldığı düşünülmektedir.

İğneler ana hatlarıyla baş kısmında süslemesi, gövde kısmında deliği bulunan, uca doğru sivrileşen yuvarlak kesitli gövdeye sahip formda üretilen nesnelerdir. Süs iğneleri MÖ 3. binin ortalarında kullanılmaya başlanmış olup, Dünya insanlık tarihinde iğnelerin kullanımı büyük bir paya sahiptir. İğneler antik dönemde giysileri tutturmaya yarayan bir araç olarak kullanılmıştır.

Urartu İğne tipolojisinin ortaya çıkmasında Hurri-Mitanni, Eski Anadolu Kültürleri ve Hititlerin katkısı olmuştur. Urartular Kafkasyadan komşu kültürleri olan Marlık ve Luristan ile yakın ilişkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu ilişkilerin bir

yansıması olarak iğnelerin kullanım gayeleri ile form ve süslemeler açısından da benzerlikler olduğu anlaşılmaktadır (Yıldırım,1987;80).

Urartularda Hayvan figürlü iğneler yaygın bir biçimde kullanılmış olup, komşu kültür olan Kafkasya'da Koban kültüründe ki Süvari Başlı, delik bölgesi ince topuk süsleriyle Urartu İğneleri ile benzerlik göstermektedir (Yıldırım,1987;79).

Yine aynı şekilde Urartu Süs İğnesi Tipolojisini oluşturan Bitki ve Meyve Başlı iğneler Urartu'da yaygın olarak görülen bir gruptur. Urartuların bu tipolojilerine benzer örneklerine Boğazköy'de rastlanılmıştır. Büyükkale V ve IV d tabakalarında bulunmuş iğnelerin baş kısmında 8'er tane Şua vardır. Urartularda bulunan Haşhaş Başlı İğneler bu örneklerden geliştirilmiş olabildiği düşünülmektedir(Yıldırım,1987;79).

Başları geometrik şekillerle süslü Urartu Süs İğnelerinin benzerleri Anadolu'da Gordion, Alishar, Boğazköy ve Yanarlar Hitit Mezarlığında görülmüştür. Bu tipolojiye ait iğneler Mitanni kültüründen itibaren Anadolu, İran ve Kafkasya kültürlerinde kesintisiz olarak Urartu Dönemine kadar devam ettiği görülmektedir (Yıldırım,1987;79).

3. URARTU KRALLIĞI'NDA TAKI GELENEĞİ VE URARTU SÜS İĞNELERİ

Takılar, dünya insanlık tarihi var olduğu günden günümüze kadar, tarzı, şekli, yapım teknikleri bakımından insan hayatının ve toplumun yaşam biçimini gösteren sembollerdir.

MÖ 9. Ve 7. Yüzyılda Doğu Anadolu'da yaşayan Urartular Maden yataklarını en iyi şekilde değerlendirip bunları güzel işçiliklerle işlemişlerdir.

Urartu maden teknolojisinde başarı elde etmiş bir devlet olarak ön plana çıkmıştır. Yapılan kazılar sonucunda bulunan eserlerin Urartular tarafından yapılan tunçtan eserler olduğunu görmekteyiz. Bu madenlerin yanı sıra demir, gümüş, altın gibi madenlerinde eşyalarda kullanıldığını görmekteyiz(Belli, 1991;16-41)

Doğu Anadolu Bölgesindeki bazı gümüş, kurşun, altın, demir ve bakır madenleri ilk olarak Urartu Krallığı döneminde kullanılmaya başlanmıştır. Urartu öncesinde Erken Demir Çağı'nda bölgedeki madeni eserlerin ne denli yoğun olduğunu bölgede yapılan kazı çalışmalarından görebilmekteyiz (Çavuşoğlu, 2020;182). Urartu takı sanatına ait örnekleri Minua tarafından yaptırılan ve günümüzde Ağrı-Patnos yakınlarındaki Giriktepe Sarayında ele geçen örneklerden görebiliriz. MÖ 9. Yy'in sonu veya 8. Yy'in başlarına tarihlenen bu sarayda bulunan eserlerin teknik açıdan oldukça gelişmiş oldukları görülmektedir(Çilingiroğlu, 1997; 128). Urartu coğrafyasının kuzeyin bölümlerinde var olduğu bilinen zengin altın ve gümüş yatakları bu gelişmeye önemli katkılar sunmuştur. Urartu Krallığı özellikle işlediği bu madenleri geliştirerek Urartu Takı geleneği açısından estetik önem kazandırmıştır. Urartu döneminde takı geleneğinin kemerler, madalyonlar, boncuklar, kolyeler, boyun halkaları, süs iğneleri, fibulalar, bilezikler, küpeler v.b gibi takılar olarak farklı çeşitlilikler ve yapım tekniklerinin iyice geliştiğini görmekteyiz(Çavuşoğlu, 2020;182). Günümüzde Van Müzesinde yer alan altın madeninden yapılmış bir çok süs eşyası Urartu Takı geleneğinin ne kadar iyi bir seviyede geliştiğini gözler önüne sermiştir. Kazılarda bulunan bazı takıların aynılarının Asur Krallığını betimleyen kabartmalar üzerinde Kral tarafından kullanılmış olması, Urartu Takı Sanatının etkilerini, etkileşim alanlarını ve Urartu sınırlarını ne kadar aştığını kanıtlamaktadır(Çilingiroğlu, 1997;128).

Van il merkezindeki Kalecik Nekropolü süs iğnelerinin ele geçtiği diğer bir merkezdir. Kaçak kazılar ile soyulmuş Urartu mezarlarında kemikten ve bronzdan yapılmış süs iğneleri bulunmuştur(Çavuşoğlu 2015; 229).

Urartu Krallığı özel yapılan ve gelişen takı geleneğinde farklı teknikler kullanılmıştır. Takı yapımında kullanılan teknikler dövme ve döküm teknikleridir. Bu takılar kabartma, kazıma, kaplama, ajur ve granül tekniklerinden biri veya birkaçının bir arada uygulanmasıyla kullanılmıştır. Takıların krallık içerisinde farklı kademelerde çalışan bürokratların ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için merkezi atölyelerde üretildikleri kabul edilmektedir. Bazı takıların tasarımlarının Asur Krallığından örnek alınarak geliştirildiği anlaşılmaktadır(Çavuşoğlu, 2020;182).

Urartu Takılarının, Urartuların kendi bölgesi içerisinde bulunan altın, gümüş, demir ve bakır madenlerini özel bir biçimde işleyerek ve kendi teknik ve uygulamalarını da eklenerek üretildiği ve bu takıların günlük yaşamlarında önemli bir yere sahip olduğunu yapılan kazı ve araştırmalardan anlamaktayız.

Bölgede yapılan kazı ve araştırmalar sonucunda halk mezarlarından ele geçen buluntulardan yola çıkarak söz konusu bu takıları sadece yönetici ve bürokratların değil aynı zamanda halkın da kullandığı anlaşılmaktadır(Çavuşoğlu, 2020;183).

Son yıllarda Çavuştepe Nekropolünde yarı hocker tarzda gömülmüş, yan yana duran, biri kadın diğeri erkek olmak üzere ikili gömü bulunmuştur. Bu iskeletler üzerinde bulunan takılar, Urartu Takı geleneği hakkında önemli bilgiler sunmuştur(Çavuşoğlu,2020;183). Van ili sınırları içerisinde bulunan Çavuştepe Nekropolünde bulunan bu iki iskeletin üzerinde bulunan takılar bize krallığa ait takı geleneğinin çeşitliliği ve kadınların bu tür takıları kullandığına dair bilgiler vermesi büyük açıdan önem arz etmektedir.

Kadının kafatası kısmında, sağ ve sol kulaklarında 19 adet Altın, bronz ve gümüş küpe, kulak hizasında ise altın saç spirali ele geçmiştir. Yine aynı şekilde kadının boyun kısmında birer adet gümüş boyun halkası ve amulet, belinde bir bronz kemer, göğüs kısmında aslan başlı bir süs iğnesi bulunmuştur. Erkek iskeletin üzerinde ise bronzdan apliklerle süslenmiş ve toka kısmı bronzdan yapılmış deri bir kemer bulunmuştur. Bu iskeletler üzerinde özellikle kadın iskeletin üzerinde ele geçen buluntular boyun halkası v.b süs eşyalarının olması Urartulu kadınların bu türden süs eşyası ve takıları kullanması önem arz etmektedir. Günümüzde takılar

beğenilme, süslenme, zenginlik v.b durumların yanı sıra şans, uğur, sağlık ve bereket getirme gibi mistik amaçlarla da kullanılmaktadır. Bu benzeri durumların eski çağlarda da geçerli olduğu düşünülmektedir. Ele geçen arkeolojik veriler, Urartu takıların el, boyun, baş, ayak, göğüs, bel ve giysiler üzerinde olduğunu göstermektedir (Çavuşoğlu, 2020;183). Urartu Süs İğnelerinin ilk örneklerini MÖ 13-9 y.y'da Doğu Anadolu Bölgesinde yaşayan Beylikler Dönemine aittir(Belli,2010;239). Bu döneme ait Ernis- Evditepe, Karagündüz, Yoncatepe ve Hakkâri gömütlüklerinde ortaya çıkarılan demirden yapılan takıların büyük bir bölümünü iğneler oluşturmaktadır (Demircan,2009;34-40).

Urartular, Asurda olduğu gibi insanlarda bulunmayan olağanüstü özellikleri günlük yaşamlarında kullandıkları eşyalar üzerine tasvir etmişlerdir. Bu olağanüstü özellikleri dini güçlerle ilişkilendirerek ve koruyuculuğuna inandıkları için sembolikte olsa iğne başlıklarının üzerinde tasvir etmişlerdir(Yıldırım, 1989;19-22).

Tezimizde incelenen çoğu sağlam olan iğneler toplamda 30 eserden oluşmaktadır. Bu iğnelerin benzerleri Patnos (Ulusman,1991;27.), Kalecik (Çavuşoğlu,2015;239), MuratTepe (Özdemir,2019;748) ve Yoncatepe (Belli,2010;326) nekropollerinde bulunmuştur.

Tezimize konu olan süs iğnelerinin çoğunluğunda bronz madeni kullanılmıştır. Ama Urartu Süs İğnelerinin genel durumuna bakacak olursak çoğunlukla tunç, az miktarda gümüş ve altın gibi madenlerde kullanılmıştır(Yıldırım,1987;76). Urartu iğnelerinin ortak özellikleri vardır. Bu iğneler iki bölümden oluşmaktadır. İğnenin baş kısmı, iğnenin 1/4' ünü oluşturur, diğer kalan kısımlar ise uca doğru sivrilmiş iğne gövdesidir(Yıldırım, 1987;76).

Çalışmamıza konu olan Ahlat Müzesinde bulunan Urartu Süs İğneleri Satın Alma Yolu ile müzeye gelmiştir. Çalışmamızda müze deposunda yapılan araştırmalarda tespit edilen süs iğneleri arasında Urartu Dönemi'ne ait olduğu değerlendirilen 20 adet eserin katalog bilgileri hazırlanmış, üretim ve bezeme teknikleri ile tipolojileri incelenmiştir. Satın alma yoluyla müzeye geldikleri anlaşılan iğnelerin tamamı bronzdan üretilmiştir.

4. KATALOG

Çalışmamıza konu olan Urartu Süs İğnelerinin katalog çalışmaları iğnelerin Ahlat Müzesi Envanter defterine kayıtlı oldukları Envanter Numaralarına göre hazırlanmıştır. Kataloglama çalışması yapılırken Envanter Numarası, Katalog Numarası, Eserin Çizimi, Ek'te verilen eseri ifade etmesi için Resim Numarası, Eserin Adı ve Cinsi, çalışmamızın içinde yer alan Tipoloji Numarası, Çağı, Müzeye Geliş şekli belirtilmiş, diğer merkez ve müzelerdeki eserlerle karşılaştırması yapılmış ve eserin tanımı bölümünde ise eserin biçimsel anlatımı yapılmıştır.

Yapmış olduğumuz araştırmalar ve çalışmalar sonucu Ahlat Müzesinde bulunan iğne tiplerinin benzerlerinin Diyarbakır, Van, Elazığ ve Malatya Müzelerinde bulunduğu tespit edilmiştir. özellikle Malatya Müzesinde bulunan Urartu Süs İğne tipolojileri ile Ahlat Müzesi'nde bulunan Urartu Süs İğnelerinin üretim teknikleri ve tipolojileri benzerlikleri dikkat çekmektedir (Demircan,2009;24-39).

Ahlat Müzesi'nde bulunan Urartu Süs İğnelerinin üretim teknikleri ve tipolojileri bakımından Van Müzesinde (Kahvecioğlu, 2023;17-28) ve Elazığ Müzesinde (Kaçmaz Levent v.d ,2024) bulunan Urartu Süs İğneleri ile benzer oldukları anlaşılmaktadır. Yine aynı şekilde Ahlat Müzesi Urartu Süs İğneleri ile benzer tipoloji ve özelliklere sahip iğnelerinin Diyarbakır Müzesinde de bulundukları görülmektedir (Toprak,2023;26-36).

Katalog 'ta bulunan süs iğneleri üretim tekniği olarak baş ve gövde kısmından oluşmakta olup, hemen baş kısmının altında bir delik bulunmaktadır. Baş kesiminde genellikle bitkisel ve geometrik bezekler, hayvan protomları ve hayvan figürleri yer alır. Gövde kısmı ise uca doğru sivrilerek yuvarlak bir forma sahiptir (Yıldırım, 1989;14-19). Urartu Süs İğneleri döküm ve dövme olmak üzere iki teknikle üretilmişlerdir(Yıldırım;1989;7). Katalogumuzda bulunan süs iğnelerinin tamamı döküm tekniği ile üretilmiştir.

Kat. No: 1

Müze Envanter No: 660

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

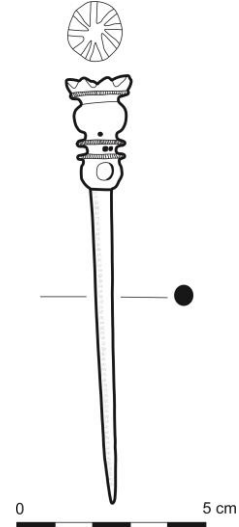
Tip No: 4.4.1. Haşhaş Başlı

Resim No: 1,

Çizim No: 1

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Silindirik gövde uca doğru sivrilmektedir. Baş kısmı haşhaş kozalağı şeklinde tasarlanmıştır. Baş ve gövdenin birleştiği kısımda bir delik mevcuttur. Başın hemen altında sırasıyla bilezik, torus ve bilezik vardır. Bilezikler üzerinde yivler verilerek süsleme yapılmıştır. Delik kısmı hemen torusun altında yer almaktadır.

Karşılaştırma: Çavuşoğlu, 2015;240, Fig. 9 (Van Kalecik Nekropolü), Toprak, 2023;127, Res. 60-85 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 2

Müze Envanter No: 774

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

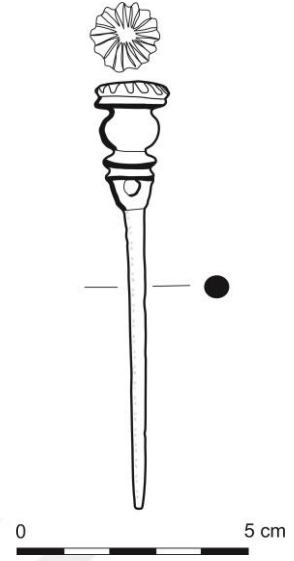
Tip No: 4.4.1 Haşhaş Başlı

Resim No: 2,

Çizim No: 2

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Baş kısmı haşhaş kozalağı şeklinde tasarlanmış olup, baş kısmının düz kısmı çentiklerle süslenmiştir. Baş kısmı torus ve bilezikten oluşmaktadır. İğne gövdesi ve baş kısmının birleştiği yerde delik mevcuttur. Uca doğru sivrileşen yuvarlak bir forma sahiptir.

Karşılaştırma: Çavuşoğlu, 2015;240, Fig. 9 (Van Kalecik Nekropolü), Toprak, 2023;127, Res. 60-85 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 3

Müze Envanter No: 829

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

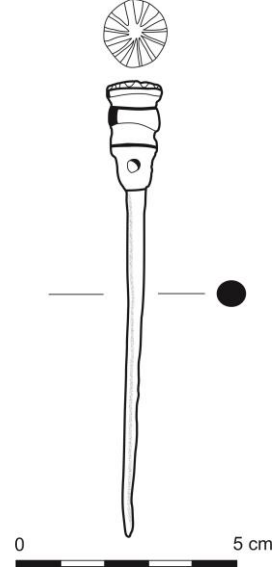
Tip No: 4.4.1 Haşhaş Başlı

Resim No: 3

Çizim No: 3

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Baş kısmında ki çentikler sıg bir şekilde atılmıştır. Delik kısmının hemen üzerinde 3 adet bilezik şeklinde diskler mevcuttur. Uca doğru sivrileşen yuvarlak bir forma sahiptir.

Karşılaştırma: Çavuşoğlu, 2015;240, Fig. 9 (Van Kalecik Nekropolü), Toprak, 2023;127, Res. 60-85 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 4

Müze Envanter No: 1213

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

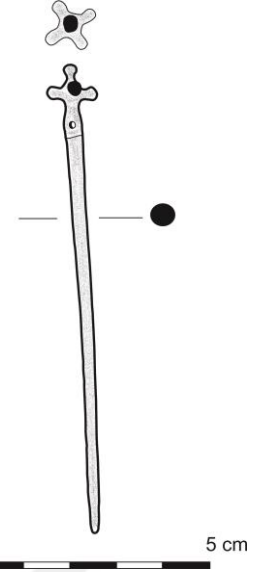
Tip No: 4.4.1 Tomurcuk ve Budak Başlı

Resim No: 4

Çizim No: 4

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Silindirik gövde uca doğru sivrilen bir forma sahiptir. Baş kısmında bir tanesi tepede diğerleri yanda olmak üzere düğüm şeklinde 5 adet süslemeden yapılmış başlığı bulunmaktadır. Baş kısmı ve gövdenin birleştiği yerde delik bulunmaktadır.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 5

Müze Envanter No: 1239

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.1 Tomurcuk ve Budak Başlı

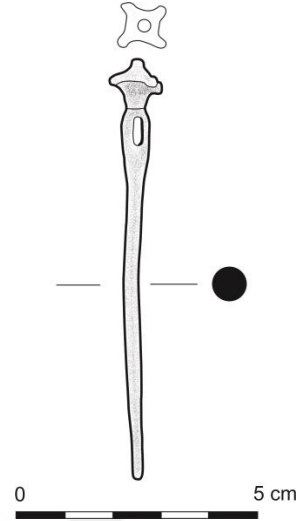
Resim No: 5

Çizim No: 5

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 10.7 cm, Kal:0,6 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Baş kısmında üstte bir, yanlarda dört adet kabartma mevcuttur. Gövde siilindirik formlu olup,uca doğru sivrilme göstermektedir. Omuz kısmında oval bir delik bulunmaktadır. Krozyonludur.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 6

Müze Envanter No: 1462

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

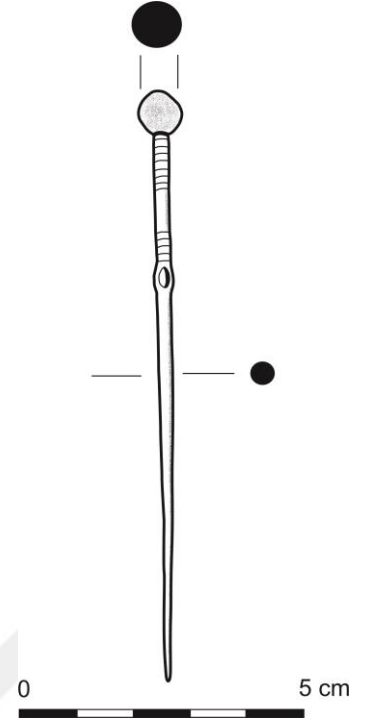
Tip No: 4.4.3. Başları Geometrik Başlı

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Resim No: 6

Çizim No: 6

Eserin Tanımı: Topuz baş, silindirik gövdeye sahip iğne uca doğru sivrilmiştir. Gövde üst kısmında oval bir deliğe sahip olan iğne yoğun olarak oksitlenmeye maruz kalmıştır. Deliğin alt ve üst topuz baş kısmında burma bezeme bulunmaktadır.

Karşılaştırma: Toprak,2023; 128-130 (Diyarbakır Müzesi), Demircan, 2009;71, Levha VIa, VIb (Malatya Müzesi)

Kat. No: 7

Müze Envanter No: 1644

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı

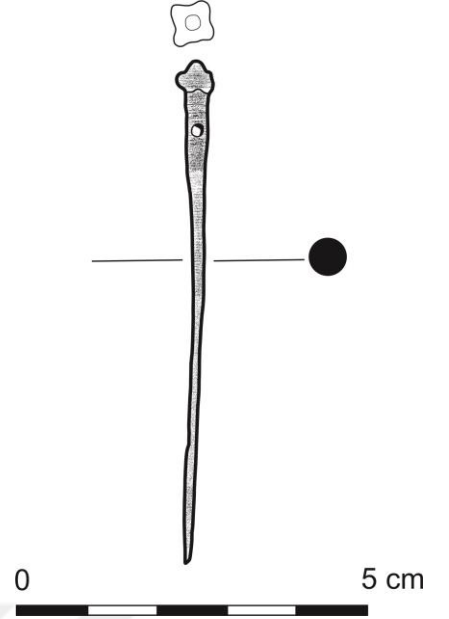
Resim No: 7

Çizim No: 7

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 8.3 cm, Kal:0,3 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Tomurcuk başlı, silindirik gövdeli iğne uca doğru sivrilme göstermektedir. Gövdenin üst kısmında bir delik bulunan iğnenin iki kısmında kopmaya yakın şekilde incelme görülmektedir.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 8

Müze Envanter No: 1646

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.3. Başları Geometrik Başlı İğne

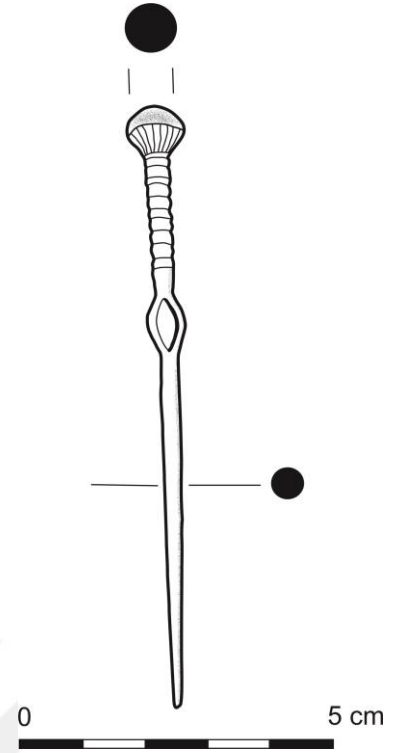
Resim No: 8

Çizim No: 8

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 9.3 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Topuz başlı, silindirik gövdeli iğne uca doğru sivrilmiştir. Omuz kısmında bir delik bulunmaktadır. Deliğin üst kısmından yana doğru gövde eğilmektedir. Oksitlenme mevcuttur.

Karşılaştırma: Toprak,2023; 128-130 (Diyarbakır Müzesi), Demircan, 2009;71, Levha VIa, VIb (Malatya Müzesi)

Kat. No: 9

Müze Envanter No: 1648

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı

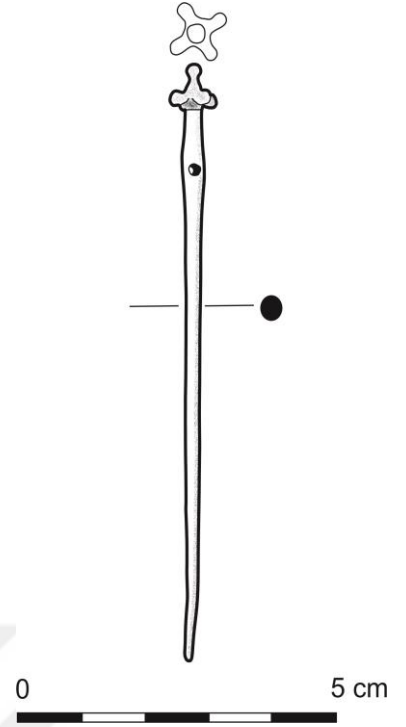
Resim No: 9

Çizim No: 9

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 12.8 cm Kal:0,4 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Tomurcuk başlı, silindirik gövdeli iğne uca doğru sivrilmiştir. Gövdenin üst kısmında küçük bir delik mevcuttur. Tepe kısmında 4, en üstte 1 olmak üzere 5 granüle bulunmaktadır. Oksitlenme mevcuttur.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 10

Müze Envanter No: 1802

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı

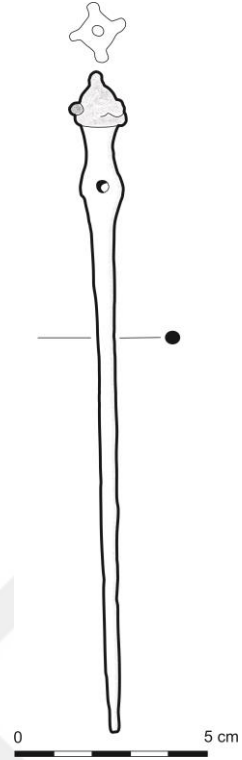
Resim No: 10

Çizim No: 10

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 14 cm Kal:0,5 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Tomurcuk başlı iğnenin silindirik gövdesi uca doğru sivrilmiştir. Topuz üzerinde 5 adet Tomurcuk kabartması şeklinde çıkıntılar mevcuttur. Omuz üzerinde oval bir delik mevcuttur. Deliğin bulunduğu bölüm, gövdeye oranla daha şişkin biçimdedir. Yoğun şekilde oksitlenme mevcuttur.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 11

Müze Envanter No: 1881

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

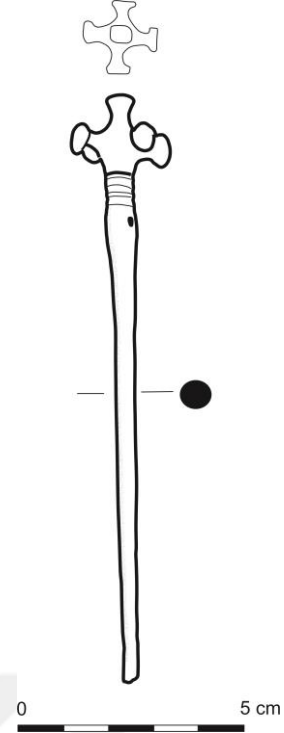
Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı

Resim No: 11

Çizim No: 11

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Uca doğru sivrileşen yuvarlak bir forma sahiptir. Baş kısmında 1'i dikey 4 tanesi yatay olmak üzere 5 düğüm ile süslenmiştir. Baş kısmının altında yuvarlak bir iğne deliği bulunmaktadır. Baş kısım ile iğne deliği arasında yivler betimlenmiştir.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 12

Müze Envanter No: 1882

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı

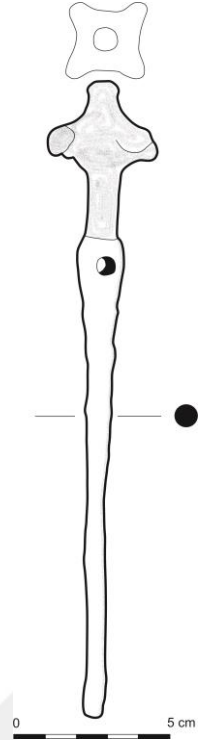
Resim No: 12

Çizim No: 12

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 8.9 cm, Kal:0,5 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Tomurcuk Başlı iğne, baş kısmında 4 en üstte 1 olmak üzere 5 çıkıntıdan oluşmaktadır. Gövdenin en şişkin yerinde düzgün açılmış bir delik bulunur. Silindirik gövde krozyonlu olup, sivri uç kısmı noksandır.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 13

Müze Envanter No: 1883

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

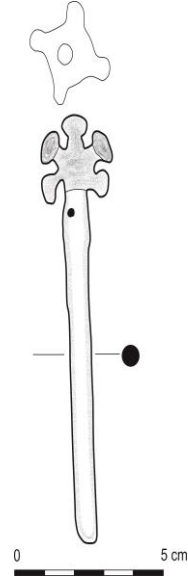
Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı

Resim No: 13

Çizim No: 13

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Baş kısmında 5 adet düğüm vardır. 4 tanesi yatay 1 tanesi dikey olmak üzere süslenmiştir. Uca doğru sivrilen yuvarlak bir forma sahiptir.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 14

Müze Envanter No: 1887

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı

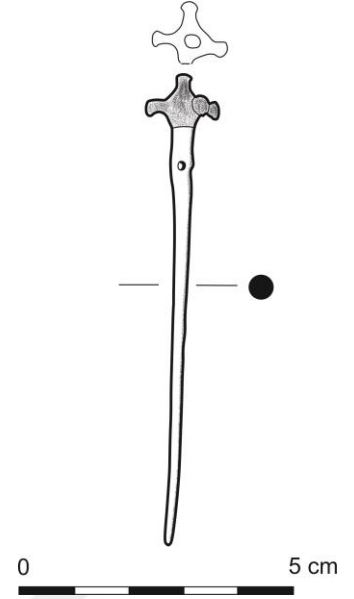
Resim No: 14

Çizim No: 14

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 12.4 cm, Kal:0,6 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Tomurcuk başlı olan iğne 4 yanlarda 1 tepede olmak üzere 5 adet çıkıntıdan (granül) oluşmaktadır. Bu başlıklardan bir tanesi noksan durumdadır. Silindirik gövde üzerinde şişkin olan bölümde düzgün açılmış bir delik mevcuttur. Uç kısmı küt haldedir.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 15

Müze Envanter No: 1936

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

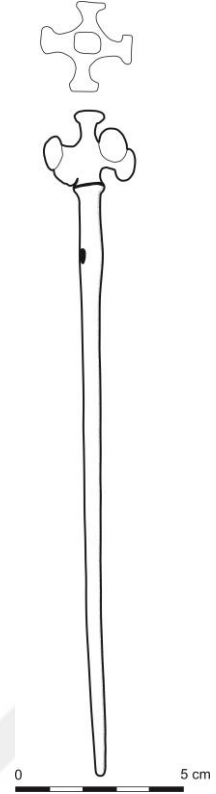
Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı

Resim No: 15

Çizim No: 15

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Silindirik gövde iğne uca doğru sivrilen yuvarlak bir forma sahiptir. Baş kısmının 1'si tepede olmak üzere toplam 4 adet topuz benzeri süsleme ile süslenmiştir. Oksitlenmeye maruz kalan iğne Ahlat Müzesi teşhir salonunda sergilenmektedir.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 16

Müze Envanter No: 2005/145/A

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

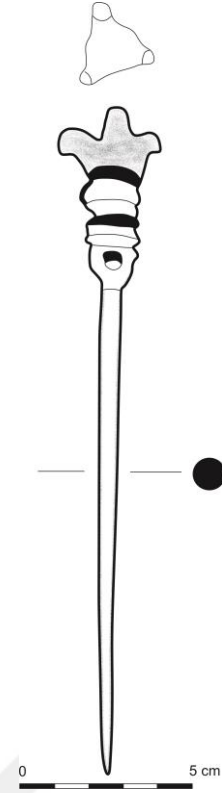
Tip No: 4.4.2. Hayvan Figürlü İğne

Resim No:16

Çizim No: 16

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Gövdeden uca doğru sivrilen iğnenin baş kısmından birleştiği yerin hemen altında yuvarlak şekilde açılmış bir deliği bulunmaktadır. Eser bronz malzemeden döküm tekniğiyle yapılmıştır. İğnenin baş kısmı üstten basık elips formlu bir kürecik üzerine oturan, farklı yönlere bakan üç adet stilize kuş figüründen oluşmaktadır.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;109, Levha V (Van Müzesi), Toprak, 2023;124 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 17

Müze Envanter No: 2005/142/A

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

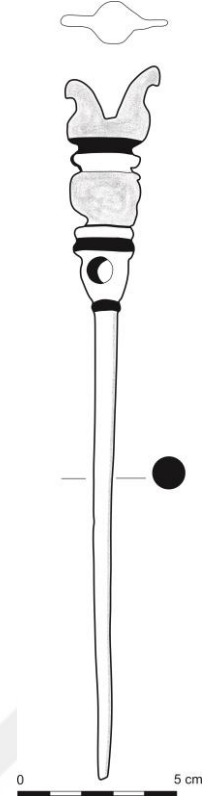
Tip No: 4.4.2. Hayvan Figürlü İğne

Resim No: 17

Çizim No: 17

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Baş kısmında küre üzerine oturtulmuş şekilde iki başlı kuş figürü bulunmaktadır. Gövde ve baş kısmının birleştiği yerde bir delik bulunmaktadır. Delik kısmından aşağıya doğru sivrileşen yuvarlak bir forma sahiptir.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;109, Levha V (Van Müzesi), Toprak, 2023;124 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 18

Müze Envanter No: 2005/106-A

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

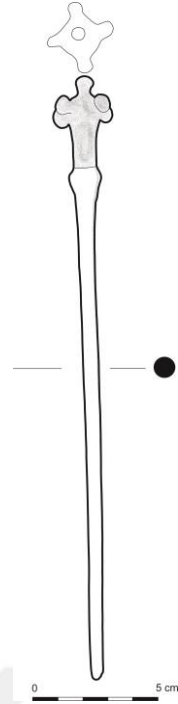
Tip No: 4.4.1. Tomurcuk ve Budak Başlı İğne

Resim No: 18

Çizim No: 18

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: İğnenin baş kısmında 5 adet düğüm bulunur. 4 tanesi yatay 1 tanesi dikey olmak üzere betimlenmiştir. Düğümlerin uç kısımları kavislidir. Uca doğru sivrileşen yuvarlak bir forma sahiptir. Baş ve gövde kısmının bulunduğu kısımda delik bulunmaktadır.

Karşılaştırma: Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII (Van Müzesi), Toprak, 2023;127 (Diyarbakır Müzesi)

Kat. No: 19

Müze Envanter No: 1349

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.3 Başları Geometrik Başlı

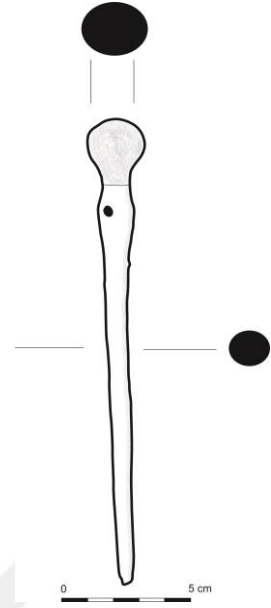
Resim No: 19

Çizim No: 19

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 9.4 cm, Kal:0,7 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Topuz başlı iğne uca doğru sivrilmektedir. Gövde kısmı silindirik formlu olan iğnede, omuz kısmında bir delik bulunmaktadır. Yoğun şekilde oksitlenmiştir.

Karşılaştırma: Toprak,2023; 128-130 (Diyarbakır Müzesi), Demircan, 2009;71, Levha VIa, VIb (Malatya Müzesi)

Kat. No: 20

Müze Envanter No: 1350

Eserin Adı ve Cinsi: İğne, Bronz

Tip No: 4.4.3 Başları Geometrik Başlı

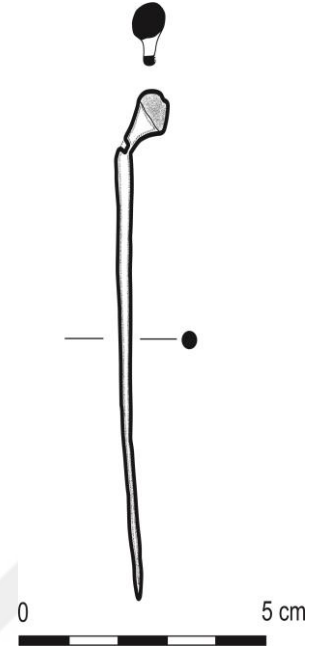
Resim No: 20

Çizim No: 20

Çağı: Urartu (MÖ. 9-7 yy.)

Ölçüsü: Uz: 10.3 cm, Kal:0,4 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Tanımı: Topuz başlı ve silindirik gövdeli iğne uca doğru sivrilmiştir. Omuz üzerinde bir delik mevcuttur. Bu deliğin bir kenarı kırıktır. İğne bütünüyle oksitli olup, iyi durumda değildir. Boyun kısmında kırılma mevcuttur. Deliğin üst kısmı noksan durumdadır.

Karşılaştırma: Toprak,2023; 128-130 (Diyarbakır Müzesi), Demircan, 2009;71, Levha VIa, VIb (Malatya Müzesi)

5. İĞNELERİN ÜRETİM VE BEZEME TEKNİKLERİ İLE TİPOLOJİSİ

5.1. Üretim Teknikleri

Tezimizde incelediğimiz Ahlat Müzesi Urartu Süs İğneleri kullanılan madenin keşfine bağlı olarak gelişen maden teknikleriyle üretilmişlerdir. Tezimizde incelediğimiz süs iğneleri baş ve gövde kısmından oluşup, baş kısmında farklı motif ve bezemeler kullanılarak üretilmiştir.

Urartu Süs İğneleri bezeme ve motiflerin olduğu baş kısmı ve silindirik gövde üzerinde bulunan delik kısmından oluşmaktadır (Yıldırım, 1989;20) .

Bahse konu olan süs iğneleri ince, silindirik ve gövde kısmında deliği bulunan bir üretim tekniği ile kullanılmıştır. Bu tip benzer örneklere Altın-tepe’de karşımıza çıkmaktadır(Ayaz, 2006;22). İğnelerin uzunlukları 4-15 cm, genişlikleri 0,3 cm ile 0,7 cm arasında değişmektedir. Urartu süs iğnelerinin dövme tekniği ile yapıldığı bilinmektedir(Yıldırım,1989;9). Urartu süs iğneleri üretim tekniği olarak baş ve gövde kısmından oluşmakta olup, hemen baş kısmının altında bir delik bulunmaktadır. Baş kesiminde genellikle bitkisel ve geometrik bezekler, hayvan protomları ve hayvan figürleri yer alır. Gövde kısmı ise uca doğru sivrilerek yuvarlak bir forma sahiptir (Yıldırım, 1989;14-19). Urartu Süs İğneleri döküm ve dövme olmak üzere iki teknikle üretilmişlerdir(Yıldırım;1989;7).

Dövme Tekniği: Doğal madenlerin ince bir levha üzerinde çekiç ve ezici bir alet yardımıyla şekillendirip, biçimlendirdiği tekniktir. Urartularda dövme tekniğinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir(Sevin;2003;219). Süs İğnelerinin üretiminde kullanılan diğer bir teknik olan dövme tekniği ise;

Anadolu’da ilk defa Neolitik dönemde bakırın keşfedilmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır(Erginsoy, 1978;18). Döküm tekniği ile üretilen eserler kabaca şekillendirildikten sonra ince ve detaylı işçilik dövme tekniği ile yapılmıştır(Tekin, 2015;73). Üretilen eserlerin deliklerinin bulunduğu kısım dövülerek yassılaştırılmıştır.

Doğal madenlerin ilk keşfinden itibaren kullanılan en eski maden sanat tekniklerinden biri “dövme tekniği” ‘dir. Maden teknolojisinin keşiflere bağlı olarak gelişmesiyle birlikte dövme tekniği de gelişim göstermiştir. Şekil verilmek istenilen madenin ısı yardımıyla yumuşatıp, işlenir biçime getirilmesini keşfettikten sonra,

kaba ve bütün halde olan madenin dövülerek şekil verilmesi mümkün kılınmıştır. Daha sonra madenlerin bol ve çeşitliliğinden kaynaklı olarak maden teknolojisinde, maden sanatı üretiminde farklı üretim teknikleri ortaya çıkmıştır. Gelişen maden teknolojisiyle birlikte ısı yardımıyla eritilen maden, şekil verilmek istenen eserin biçimine uygun olarak taş ve kilden yapılmış kalıplara dökülerek doldurulmasıyla birlikte “döküm” tekniğinin keşfi gerçekleştirilmiştir(Erginsoy 1978, s.25).

Döküm Tekniği: Potada eritilen maden toprak veya demirden yapılmış kalıplara dökülerek üretildiği tekniktir. Bu yöntem ile daha fazla ve seri bir şekilde üretim yapıldığını söyleyebiliriz(Kahvecioğlu, 2024;13). Süs iğnelerinin üretiminde en sık kullanılan ve en başında gelen tekniklerden birini oluşturan teknik döküm tekniğidir.

Maden üretim teknolojisinde, metalin ısı yardımıyla sıvı hale getirilmesi ile birlikte daha önceden hazırlanmış kalıplara dökülmesi ve sonra istenilen şekle sokulması işlemi madencilik döküm tekniğini oluşturur (Tekin, 2015;78). Bu işlemle eserler çok seri bir biçimde üretilmiştir. Şekil verilmek istenen madenin sıvıya ihtiyacı olduğu gibi kalıba da ihtiyaç duyulmuştur. Bir kalıbın kullanılmasıyla sıvı halde ki metalin döküm işlemi basit bir şekil olarak taş, ağaç veya kilden yapılmış kalıpları kullanmışlardır. Döküm işlemi gerçekleştirildikten sonra, döküm ustaları kalıplarla şekillendirdikleri eserlerin kullanıma hazır hale gelmesi için dökümden sonra da bir takım işlemler gerçekleştirmek zorundadır. Örnek verecek olursak bir ege yardımı ile oluşan çapakları yok etmek ve bazı eserlerinde dövme tekniği ile şekillendirilmesinin yapılmasında bu uygulamalar kullanılmıştır(Tekin, 2015;80-82).

Ayrıca döküm işlemini yapan ustalar istedikleri esere göre tek parçalı ve çift parçalı kalıpta döküm tekniklerini kullanmışlardır(Tekin,2015;80-82).

İçi Dolu (Masif) Döküm Tekniği: Gelişen maden üretim teknikleriyle birlikte farklı gelişim gösteren üretim teknikleri olmuştur. İlk başlarda döküm tekniğinde üstü açık kalıplar tercih edilmiştir. Taş kalıpların özelliği maden sıcakken kalıplara doldurulduğunda çatlamaması ve kil kalıplara göre her seferinde yeniden kalıp yapmayı gerektirmesidir. Fakat taştan kalıp yapmak daha fazla işçilik ve zaman gerektirdiğinden daha çok kil kalıplar tercih edilmiştir. Kil ıslak olduğu zaman kolay şekil alabilen bir malzemedir. Yüksek ısıda fırınlanmış bir kil malzeme erime

noktasına göre daha yüksektir. Bu sebeple döküm kalıbı olarak kullanılması uygun görülmüştür (Erginsoy 1978, s.25).

Yapılacak olan dökümden olumlu bir sonuç almak için dökülen madenin yavaşça soğuması gereklidir. Üstü açık kalıplarda bu işlem yapılırken maden çok çabuk soğuyup donduğu için döküm başarılı bir şekilde olmaz, yapılan döküm sonuçsuz kalır. Bu işlemi fark eden maden ustaları kısa bir zaman içerisinde kil kalıpların üstüne yassı bir taş veya kilden yapılmış bir kap koyarak üretmeyi denemişlerdir. Tunç madenin keşfiyle çok parçalı, kapalı kalıplara döküm yapma tekniği keşfedilmiştir. Çok parçalı, kapalı kalıp dökümü için yapılacak olan eserin kilden bir modeli hazırlanır, daha sonra bu modelin üzerine yine kilden yapılmış bir dış kalıp yapılır. Dışa yapılan kalıba, madenin döküleceği ve hava kabarcığının çıkacağı delikler açılır daha sonra kalıp 2 ila 4 parça şeklinde kesilerek modelin üzerinden çıkartılır. Parçalara ayrılan bu kalıplar pişmiş toprak sertliğine ulaşıncaya kadar fırınlanır, daha sonra parçalar birleştirilerek dıştan bir tel yardımıyla sıkı bir şekilde bağlanır. Bu işlemlerden sonra kalıpta olan deliklerin yardımıyla kalıbın içerisine erimiş madeni dökerek döküm işlemi gerçekleştirilir. Daha sonra yavaş yavaş soğumaya bırakılan eser donduktan sonra kalıp çıkartılır. Eser üzerinde kalıpların izi ince bir çizgi şeklinde belli olur. İçi dolu eserler üretim olarak hem ağır hem de çok maden harcandığı için masraflı olmuşlardır. Bu teknikle büyük boy eserler yapıldığı gibi, genel anlamda ufak boyda eserler üretilmiştir (Erginsoy 1978, s.25–26).

İçi Boş Döküm Tekniği: Bu teknikte ise yine aynı şekilde kilden hazırlanmış olan kalıbın içerisine kilden yapılmış bir çekirdek yerleştirilir. Döküm yapılırken kilden yapılmış olan çekirdek, kalıp içinde hareket etmemesi için dış kalıba çivi ile sabitlenir. Kullanılacak çivinin kalıba dökülecek madenin ısısına dayanıklı bir madenden olması tercih edilir. Aksi takdirde ısı direnci yüksek olmazsa dökülen maden ile birlikte kalıbın içine erime durumu söz konusu olur. Dış kalıba yine aynı şekilde madenin akıtılacağı delik ve kanallar açılır. Eriyen madenin içinde ki hava bu deliklerden dışarı çıkar. Çekirdek ve dış kalıbın yapıldığı kil hamuruna kemik tozu, talaş, kum, saman, gübre gibi maddeler katılır. Bunun sebebi olarak kilin sünger dokulu olmasını sağlayıp, hava kabarcıklarının çıkmasını sağlamaktır. Kilden yapılmış olan kalıp ve çekirdeğin dökümden önce kurumuş olması gerekmektedir.

Aksi takdirde sıcak olan maden döküldüğünde buharlaşma olur ve buna bağlı olarak nemlenme durumu gerçekleşir. Nem, kalıba dökülen madenin yüzeyini bozar. Kilden yapılan kalıp ve çekirdek açık havada kurutulmaya bırakılır. Kurutulma sırasında kilde çatlaklar oluşmaya başlar, çatlamaya başlayan yerler sıva yapılarak onarılır. Ufak çatlaklar ise bırakılır bunun sebebi ise havanın çıkmasına yardımcı olmasıdır. Kalıplar dökümden önce yüksek derecede pişmiş toprak sertliğine gelinceye kadar fırınlanır, kalıplar daha sıcakken içine maden dökümü yapılır(Erginsoy 1978, s.26).

5.2. Bezeme Teknikleri

Üretilen iğneler üzerinde farklı bezeme teknikleri uygulanmıştır. İğne başları farklı hayvan figürleri, bitkisel ya da geometrik bezemeler ile şekillendirilmişlerdir. İğne baş kısmında veya taç kısmında süsleme elamanlarının alt kısmından iğne gövdesine kadar olan bölümde ki bezemeler genel olarak benzerlik göstermektedir. Bu bölümde ki bilezik, boncuk ve torus süslemeleri ile bunlar arasında ki girintiler Urartu İğnelerinin vazgeçilmez iğne başı süsleme elemanları olarak görülmektedir(Yıldırım, 1987;77).

Urartu süs iğnelerinin bezeme unsurları, dönemin estetik anlayışını ve dini sembolizmini yansıtan önemli sanat öğeleridir. Urartular insanlarda bulunmayan özellikleri ve yetenekleri olan hayvan v.b figürlerini eşyaları üzerine tasvir etmişlerdir. Bunları iğne başları üzerine de tasvir etmişlerdir(Yıldırım, 1989; 19-22).

Hayvan Figürleri: Urartu süs iğnelerinde, aslan, boğa, kartal, dağ keçisi, horoz ve ördek gibi hayvan figürleri sıkça kullanılmıştır(Çavuşoğlu, 2012;84).

Geometrik Desenler: Spiral, zigzag, dairesel ve şematik motifler süs iğnelerinde sıklıkla kullanılmıştır. Bu desenler, simetri ve düzen anlayışını yansıtırken, bezeme yüzeyine hareket kazandırır.

Kabartma ve Oyma: Metal yüzeyler üzerine yapılan kabartma ve oyma teknikleriyle iğneler üzerinde detaylı süslemeler elde edilmiştir. Bu teknikler sayesinde yüzeyde ışık-gölge etkisi oluşturularak estetik bir derinlik sağlanmıştır.

Yapılan bezemeler Urartu estetik anlayışını ve inanç sistemini yansıtmaktadır.

Kataloğumuzda yer alan süs iğnelerini yakından incelediğimizde, Urartu süs iğnelerinin tümünde gördüğümüz baş ve gövde kısımlarındaki kabartmaların çoğu

üretim tekniği sonrası şekillendirilmiş olup, iğnelerin çok azında bezemelere rastlamaktadır.

İğnelerde karşılaştığımız bu durum üretim sırasında kullanılan üretim tekniğinin hemen akabinde figürlerin bazı ayrıntıları sivri uçlu kalemle kullanılarak kazıma çizgilerle vurgulanarak yapılmıştır(Yıldırım,1989;9-76). Urartu iğneleri, üretim sonrasında, çekiç uçlu sivri kalemle kazıma ve çizgi tekniğinde süslenmiştir. Üretim sonrası gerçekleştirilen bu işlemlere yönelik düzeltmeler ve törpüler aracılığıyla yapılan işlemler iğneler üzerinde görülmüştür(Yıldırım, 1989;9).

Süs iğnelerinin üzerlerinde bulunan bezeme ve motifler farklı tekniklerle üretilmiştir.

Söz konusu süslemeler çalma ve taneleme tekniğidir(Tekin,2015;102-103). Çalma tekniği çakmaktaşı ve tunçtan yapılmış sert uçlu kalemle yardımıyla eserin yiv, oluk ve dilim gibi süslemeler yapılması tekniğidir(Tekin, 2015;98-99).

Taneleme tekniği ise, Süs İğnelerinin gövdesini süsleyen küçük boyutlu kürecikler şeklinde olup, iğnenin baş ve gövde kısmında ince bir işçilikle birbirlerine lehim edilerek üretilen bir tekniktir(Tekin, 2015;102-103).

Yukarıda bahsettiğimiz sebeplerle çalışmamızın konusunu oluşturan Ahlat Müzesinde bulunan Süs İğnelerinde bu teknikler kullanılarak üretildiğini görmekteyiz.

5.3.Tipoloji

Urartu İğne tipolojisinin ortaya çıkmasında Hurri-Mitanni, Eski Anadolu Kültürleri ve Hititlerin katkısı olmuştur. Urartular Kafkasyadan komşu kültürleri olan Marlık ve Luristan ile yakın ilişkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu ilişkilerin bir yansıması olarak iğnelerin kullanım gayeleri ile form ve süslemeler açısından da benzerlikler olduğu anlaşılmaktadır (Yıldırım,1987;80).

Urartu Süs İğneleri alanında çalışma yapan Recep Yıldırım'ın 1987'de yapmış olduğu "Urartu İğnelerinin Tipolojik Gruplandırması" adlı çalışması bizim gruplandırmamıza da kaynaklık etmiş olup, gruplandırmamız bu verilere göre

hazırlanmıştır. Urartu iğneleri ve çalışmamıza kaynaklık etmiş iğnelerin tipolojik gruplandırılması aşağıda ki şekildedir.

“I. Zoomorf Başlı İğneler

A-Protom Başlı İğneler

1-Tek Protomlu İğneler

2-Çift Protomlu İğneler

3-Üç Protomlu İğneler

4-Dört Protomlu İğneler

B-Hayvan Figürlü İğneler

1-Tek Hayvan Figürlü İğneler

2-Çift Hayvan Figürlü İğneler

3-Üç Hayvan Figürlü İğneler

4-Dört Hayvan Figürlü İğneler

II.Bitki ve Meyve Başlı İğneler

A-Haşhaş veya Nar Başlı İğneler

B-Çiçek Başlı İğneler

C-Tomurcuk ve Budak Başlı İğneler

III.Başları Geometrik Şekillerle Süslü İğneler

IV.Dikiş İğneleri” (Yıldırım,1987;77).

Ahlat Müzesinde bulunan ve üzerinde çalışmış olduğumuz süs iğnelerinin gruplandırılması ve tipolojisi yukarıda maddeler halinde sıralanan tipolojik gruplandırmayı kaynak olarak başlıklar altında Anadolu ve diğer komşu kültürlerden etkilenip üretildiğini açıklanmıştır. Gruplandırma ve Tipoloji baş (protom) kısmında ki süslemelere göre yapılmıştır. Bu bağlamda kataloğumuzda yer alan süs iğnelerini incelendiğinde de tipolojik olarak 3 ana grupta oldukları görülmektedir.

Tezimiz kapsamında incelenen 20 adet iğnenin çoğu sağlam durumdadır. İğne başları çeşitli hayvan, bitkisel ya da geometrik şekillerle yapıldığını görmekteyiz.

İğnelerin taç yani baş kısmını oluşturan elemanın altından, iğne gövdesine kadar olan bölümdeki süslemeler genel olarak birbirlerine benzemektedir. Bu kısımda bilezik veya disk adını verdiğimiz torus süslemeleri ve bunlar arasındaki girintiler (trokhilos) ile bunların altında yer alan delik bölgesi vazgeçilmez iğne başı süsleme elemanları olarak görülür. Delik kısmı genellikle bilezik ve disk elemanlarının çapı genişliğinde, iğne gövdesine göre dışa taşkın, ortasında bir deliğin bulunduğu yassı, bazen de yuvarlak olan bir süsleme elemanıdır. İğne başı, iğnenin tüm uzunluğunun $\frac{1}{3}$ yahut $\frac{1}{4}$ 'ünü teşkil eder. Geriye kalan kısım uca doğru sivrileşen ve uzayan iğne gövdesidir. İğne boyları farklılık göstermektedir(Belli, 2010, 327-329).

5.3.1. Bitki ve Meyve Başlı İğneler

Bu tipte üretilmiş iğnelerin boyutları 4 ila 25 cm arasında değişirken, genişlikleri ise 0,3 ile 0,7 cm arasında farklılık göstermektedir.

Urartu İğneleri döküm tekniğiyle yapıldıktan sonra sivri kalem desteğiyle kazınarak süslenir(Zahlhaas,1991;184). Urartu süs iğnelerinin tümünde görünen özelliklerden olan baş ve gövde kısmından oluşmaktadır. Urartu süs iğneleri bazen hayvan, bazen geometrik motifler bazen de bitki motiflerinden oluşmaktadır.

İğnenin baş kısmında sayıları değişebilen adetlerde, yuvarlak veya küt uçlu çıkıntılar bu iğne grubunun en bariz özelliğidir (Kahvecioğlu, 2024;26).

Urartularda yaygın olarak kullanılan bu tipoloji haşhaş, nar, tomurcuk v.b formda üretilmiştir.

Bu grubumuzu oluşturan iğne tiplerilerinden Haşhaş Başlı iğnelerin baş kısmı haşhaş kapsülünün kapsülüne benzeyen ve iğne başı süsleme elemanlarının en üst parçasını oluşturan taç kısmı bazen düz bazen de iç bükey tarzdadır(Yıldırım, 1987;79). Bitki ve Meyve Başlı iğneler Urartu'da yaygın olarak görülen bir gruptur. Urartuların bu tipolojilerine benzer örneklerine Boğazköy'de rastlanılmıştır. Büyükkale V ve IV d tabakalarında bulunmuş iğnelerin baş kısmında 8'er tane Şua vardır. Urartularda bulunan Haşhaş Başlı İğneler bu örneklerden geliştirilmiş olabildiği düşünülmektedir(Yıldırım,1987;79).

Beş Tomurcuk ve Beş Budak Başlı iğneler Anadolu'da MÖ III. Ve II. Bin kültürlerinden Erzurum Pulur'da, Hitit Gordion Mezarlığında görülmektedir. Urartu

İğneleri arasında ki bir grup süs iğnesi bu kültürlerle benzerlik göstermektedir(Yıldırım, 1987;77).

Bu tipolojinin en güzel ve benzer örneği Karagündüz 9 numaralı mezarda bulunmuştur(Sevin, 2011;396).

Katalogumuzda yer alan ve EK 2’de gösterilen 1, 2, 3 numaralı resimler Haşhaş Başlıları, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 ve 18 numaralı resimler ise Tomurcuk ve Budak Başlı İğneler grubumuzu oluşturmaktadır.

5.3.2. Hayvan Figürlü İğneler

İğneler üzerinde kuş tasviri betimlemesi çok eski kültürlerden gelen bir gelenek olduğu gibi, çok eski çağlardan beri görünen bir uygulamadır. İğne başları üzerinde baş, gövde ve kanatları betimlenen kuş tasvirleri Urartu’nun karakteristik özelliklerinden birisidir(Yıldırım;1987;78). Urartularda Hayvan figürlü iğneler yaygın bir biçimde kullanılmış olup, komşu kültür olan Kafkasya’da Koban kültüründe ki Süvari Başlı, delik bölgesi ince topuk süsleriyle Urartu İğneleri ile benzerlik göstermektedir (Yıldırım,1987;79).

Ahlat Müzesinde bulunan ve EK 2’de yer alan 16 ve 17 numaralı resimler bu grubumuzu oluşturmaktadır.

5.3.3. Başları Geometrik Şekilli Süslü İğneler

Bu grubumuzu oluşturan iğneler döküm tekniğinde üretilmiş ve bezemeleri sivri kalem ucuyla kazınarak yapılmış süs iğnelerinden oluşmaktadır. Bu gruptaki İğneler küresel baş kısmının hemen altında gövde kısmında açılan delikten kaynaklı “Delikli Süs İğnesi” olarak da bilinmektedir.

Bu tip süs iğnelerinin en yakın benzerlerini Mitanni kültüründe, Anadolu da Alişar, Gordion ve Boğazköy’de görmekteyiz(Yıldırım,1987;80).

Küresel başlı formlu bu grup, uca doğru sivrilmiştir. EK 2’de yer alan 6, 8, 19 ve 20 numaralı toplam 4 süs iğneleri bu tipoloji grubunu oluşturmaktadır..

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

“Ahlat Müzesinde Bulunan Urartu Süs İğneleri” adlı tezimizde Bitlis İli Ahlat İlçesi Ahlat Müze Müdürlüğü deposunda bulunan ve müzeye satın alma yoluyla gelmiş olan 20 adet iğnenin tipolojik, kronolojik, bezeme ve üretim teknikleri açısından incelenmesi yapılmıştır. Çalışmamıza konu olan iğnelerin, bölgede ve diğer bölgelerde yapılan bilimsel bir kazı ve araştırma sonucu çıkarılmamış olması nedeniyle eserlerin buluntu yerlerinin bilinmemesinden kaynaklı olarak Ahlat Müzesinde bulunan envanter defterinde yer alan bilgilerden yola çıkarak bu eserlerin benzerleriyle karşılaştırmasını yaparak hangi döneme ait olduğu ve kullanım amaçlarını belirlemeye çalıştık.

Çalışmamıza konu olan eserlerin bilimsel araştırmalar ve incelemeler neticesinde Doğu Anadolu Bölgesinde hüküm sürmüş olan Urartu Devleti dönemine ait olduğu belirlenmiştir. Bu devlet daha önceleri aşiret ve beylikler halinde ortaya çıkmış ve daha sonra kendi devrinde ki diğer uygarlık ve devletlerden gelen tehlikelerden kaynaklı olarak bu aşiret ve beylikler tek bir çatı altında toplanarak Urartu Devletini kurmuşlardır. MÖ 9 ve 7. yy’a kadar başta Doğu Anadolu bölgesi olmak üzere geniş bir coğrafyaya yayılım göstermişlerdir. Bulundukları bölgenin coğrafi şartları gereği sert olan iklimsel özelliklerinden kaynaklı etrafında yaşam için gerekli olan her şeyi değerlendirmiş olan bu devlet, imar faaliyetlerinden tarıma, askeri güçten sanata kadar her alanda gelişim göstermiştir.

Anadolu topraklarında Van merkezli kurulan Urartular, sürekli savaş halinde olmalarına rağmen etrafında bulunan madenleri iyi bir şekilde kullanmış olup, sanat alanında ve takı kullanımında iyi bir düzeye gelmeyi başarmışlardır. Bu devlet her alanda olduğu gibi etrafında ve çevresinde bulunan maden kaynaklarını değerlendirip, bunları işleyerek maden sanatında önemli seviyeye ulaşmıştır. Bu sanat ürünleri arasında süs iğneleri de önemli bir gurubu oluşturmaktadır.

Ahlat Müzesine satın alma yoluyla gelen iğneler genel olarak değerlendirildiğinde gerek form gerekse kullanım amaçları bakımından Patnos, Kalecik, Murattepe, Yoncatepe, Van Kalecik Nekropolü(Çavuşoğlu,2015; 23, Fig:9;240) gibi Urartu yerleşimi ve nekropolü olan alanlarda bulunan iğnelerle benzerlik göstermektedir.

Çalışmamıza konu olan Ahlat Müzesine satın alma yoluyla gelen süs iğnelerinin Urartu yerleşim ve nekropol alanlarında ele geçen benzer örneklerle aynı özelliklere sahip olması Urartu Devletinin merkeziyetçi bir anlayışa sahip olduğunu ve bu özelliklerin kendi hakim oldukları bölgelere yayıldığını göstermektedir.

Tezimize konu olan ve incelen süs iğnelerinin ilk örneklerinin Beylikler Döneminde döküm tekniğinde üretildiği ve sivri kalem aracılığıyla kazıma tekniği kullanılarak bezeme yapıldığı görülmektedir. Çalışmamıza konu olan süs iğnelerinin tamamı sağlam biçimdedir. İğneleri grup olarak incelediğimizde kullanılan bezeme, motiflerin birer anlam içerdikleri anlaşılmaktadır. Farklı motif ve kabartma kullanmaları bu devletin farklı düşünce ve ifadeleri günlük yaşamlarında kullandıkları süs eşyalarına yansıtması inanç değerlerine, koruyuculuğuna olan bağlılıklarını ifade etmektedir. Urartular Asur'da olduğu gibi insanlarda olmayan üstün güç, koruyuculuk ve üstün yetenek taşıma gibi inanışlar nedeniyle ürettikleri eserlerin üzerinde çeşitli şekillerde hayvan figürleri kullanmışlardır. Gücü temsil eden kuş gibi hayvanları kullanmışlardır(Yıldırım,1989;20-23). Urartu ordusunun gücü olan askerlere ve krala yol gösterircesine aynı yöne doğru uçar durumda tasvir edilmiş olması, hem krala hem de ordusuna güç kazandırmakta, dini ve koruyucu özelliği vardır şeklinde yorumlanmaktadır(Yıldırım,1989;24).

Bitki Başlı iğne grubumuzu oluşturan eserler, taç kısmındaki bitkisel süslemeler torusla birlikte haşhaş kapsülüne, diğer iğnelerde tomurcuğa benzetildiği için bu isim kullanılmıştır. Haşhaş Başlı süs iğnelerinin taç kısmında görülen yaprakçıklara botanikte stigma adı verilir. Stigma orta kısımdan yayılan ışık şeklindedir. Stigmalar her iğnenin taç kısmında değişkenlik göstermektedir. Stigma sayısı fazla olduğunda aradaki yivler sık, az olduğunda yivler derindir(Yıldırım, 1989;58).

Başları Geometrik Başlı iğneler ise, iğne gövdesi üzerine oturtulmuş küçük küresel başlıklardan oluşmaktadır. Küresel başın altındaki süsleme elemanları olan bilezikler bulunur(Ayaz,2006;72).

Yaptığımız bilimsel araştırma ve çalışmalar doğrultusunda Ahlat Müzesine satın alma yoluyla gelen süs iğnelerinin Urartu ile çağdaş olan ve Anadolu kültürlerinde ki yerleşim yerlerinde ele geçen süs iğneleri ile benzerliklerinin

olduğunu görmekteyiz. Bu veriler, Urartu Krallığının kültürel ilişkilerini bizlere aktarmaktadır.

Yaptığımız çalışmalar sonucu 20 adet süs iğnesinin 2 tanesi Hayvan Başlı (Katalog no: 16 ve 17, Resim 16 ve 17), 14 tanesi Bitki ve Meyve Başlı (Katalog no: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 ve 18), 4 tanesi ise Başları Geometrik Şekilli (Katalog no: 6, 8, 19 ve 20) olarak adlandırdığımız iğnelerden oluşmaktadır. Tamamı bronzdan üretilmiş olan iğnelerin ortalama uzunlukları 4-15 cm arasında değişirken kalınlıkları 0,3 cm ile 0,7 cm arasındadır.

Ahlat Müzesinde bulunan süs iğneleri müzeye satın alma yoluyla gelmiş olup, kazılarda ele geçen örneklerle benzerlik göstermektedir. Urartu Devletinin son dönemlerine kadar yoğun olarak kullanılmış oldukları anlaşılmaktadır. İğnelerin güç, koruyuculuk, bereket v.b inançlardan kaynaklı olarak kullanılmış çeşitli protomlarla bezenmiş olduğu değerlendirilmektedir.

Ahlat Müzesinde bulunan süs iğnelerinin diğer müze ve merkezlerde bulunan benzer örnekleriyle karşılaştırılması yapılarak Anadolu'da Urartu ile çağdaş kültürler arasında benzer yönlerinin olduğu, diğer müzelerde bulunan Urartu Süs İğneleri ile karşılaştırılması yapılarak Ahlat Müzesinde incelediğimiz 20 adet süs iğnesinin Urartu Dönemine ait olduğunu görmekteyiz. Van Kalecik Nekropolü'nde (Çavuşoğlu, 2015;240, Fig. 9) ve Diyarbakır Müzesi (Toprak, 2023;127, Res. 60-85) envanterinde bulunan Haşhaş Başlı Süs İğneleri ile kataloğumuzda bulunan Haşhaş Başlı Süs İğneleri baş kısmında bulunan bezeme ve motiflerle benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikler her iki merkezde bulunan süs iğnesinde olan bilezik, torus ve haşhaş bitkisi motifleriyle benzerlik göstermektedir.

Yine kataloğumuzda yer alan Van (Kahvecioğlu ,2024;121-123, Levha XVII) ve Diyarbakır (Toprak, 2023;127) Müzelerinde ki envanterde bulunan Tomurcuk ve Budak Başlı İğneler tipolojik açıdan kataloğumuzdaki süs iğneleri ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikler baş kısmının tepe noktasında 1, yanlarda 4 adet olmak üzere toplam 5 adet tomurcuk şeklinde betimlenen granülün olması benzerlik göstermektedir.

Başları Geometrik Başlı iğneler grubunu oluşturan süs iğneleri Malatya(Demircan, 2009;71, Levha VIa, VIb) ve Diyarbakır(Toprak,2023; 128-130) Müzesinde ki Urartu süs iğneleri ile benzerlik göstermektedir. Baş kısmı yuvarlak ve

küresel daire şeklinde betimlenen bu iğne tipolojisi bu müzelerde ki iğnelerle ortak benzerlikleri bulunmaktadır.

Katalogumuzda yer alan Hayvan Figürlü İğneleri Diyarbakır (Toprak, 2023;124) ve Van (Kahvecioğlu ,2024;109, Levha V) Müzesinde bulunan Urartu Süs İğneleri ile benzerlikleri ve ortak yönleri bulunmaktadır. Baş kısmında hayvan figürü betimlenen bu tipolojide taç kısmında hayvan figürü hemen altında ise sırasıyla; torus ve üst üste bindirilmiş disk biçimli bilezikler yer alır. Bileziklerin altında bulunan dörtgen şekilli kısımda yuvarlak formlu delik bulunmaktadır. Diğer merkezlerde bulunan Urartu süs iğneleri ile bu yönleriyle benzerlik göstermektedir.

Ahlat Müzesinde bulunan süs iğnelerinin diğer Müze ve merkezlerde bulunan benzer örnekleriyle karşılaştırılması sonucunda Anadolu'da Urartu ile çağdaş kültürler arasında benzer yönlerinin olduğu görülmektedir.

Sonuç ve değerlendirme olarak incelenen eserlerin analojisini yapacak olursak 20 adet süs iğnesinin üretim teknikleri aynı olup, baş kısmında farklı tipoloji ve bezeme olan süs iğneleri gövde kısmı uca doğru sivrilen yuvarlak bir forma sahiptir. Diğer müzelerde aynı döneme tarihlenen ve benzer yönleri bulunan iğnelerle karşılaştırılması yapılmıştır. Ahlat Müzesi süs iğnelerinin tipolojik, kronolojik, malzeme ve üretimi, kullanım alanları ve işlevleri açısından incelenmesi, bu konuda yapılacak ve yapılmış olan çalışmalara katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayaz, G (2006) Ayaz, Gulan, “Van Altıntepe Urartu Nekropolü Takıları”, **Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Van, 2006.
- Başak, O (2008) Başak, Oktay, “Taş Çağı’ndan Tunç Çağı’na Anadolu’da Maden Sanatın Gelişimi Ve Kullanımı”, **Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Dergisi**(21), s. 15-33,2008
- Belli, O (1991) Belli Oktay, “Ore Deposits and Mining in Eastern Anatolia in the Urartian Period: Silver, Copper and Iron”, **Urartu: A metalworking Center in The First Millenium B.C.E., (ed. R. Merhav)**, 16-41
- Belli, O (2010) Belli, Oktay, “**Urartu Takıları**”, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul 2010.
- Biber, H (2005) Biber, Hanifi, “Urartu Silahları: Kılıç, Hançer ve Bıçaklar”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Çavuşoğlu, R (2015) Çavuşoğlu, Rafet, “Van/Kalecik Nekropolünden Urartu Takıları”, **Uluslararası Doğu Anadolu Güney Kafkasya Kùltürleri Sempozyumu Bildirileri II**, ”, M. Işıklı-B. Can (Ed.)Cambridge Scholars, 2015, 229-242
- Çavuşoğlu, R (2020) Çavuşoğlu, Rafet, “Urartu Takıları”, **Urartu Doğuda Değişim**, Kemalettin Köroğlu & Erkan Konyar (Eds.), İstanbul 2020. Yapı Kredi Yayınları, 284 sayfa.
- Çilingiroğlu, A (1997) Çilingiroğlu, Altan, “**Urartu Krallığı Tarihi ve Sanatı**”, İzmir,1997
- Çilingiroğlu, A (2008) Çilingiroğlu, Altan, **Urartu Kùltürü ve Ayanis Kazıları (2. Baskı)**, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2008.
- Demircan, H (2009) Demircan, Hamdiye, **Malatya Müzesi’nde Yer Alan Bir Grup Urartu Tunç İğne ve Bilezikleri** (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2009

Er , B (2012) Er, Birnaz, **Van İlinde Üretilen Takıların Bazı Özellikleri** (Yayınlanmış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2012.

Esin, U. (1960) Esin, Ufuk, **Milattan Önce Üçüncü ve İkinci Binyılda Anadolu İğneleri: Tipolojik ve Kronolojik Bir İnceleme**, (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

Fidan, E (2012) Fidan, Erkan, “İç Kuzeybatı Anadolu İlk Tunç Çağı Gözlü Süs İğneleri (Toggle Pin)”, **Colloquium Anatolicum /Anadolu Sohbetleri**, XI, (Ayrı Basım), 2012: 179-204

Göktaş, N ve İgit, İ (2019) Nasır Göktaş, İlter İgit, Ahlat Müzesinde Bulunan Urartu Dönemi Madeni Takılar, **Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 9,Sayı: 17, 2019.

Kaçmaz Levent, E (2024) Esra Kaçmaz Levent, Bilcan Gökçe, Mahmut Aydın, **Ornamental Pins in Elazığ Museum Collection - An Archaeological and Archaeometric Evaluation**, Ege Yayınları, İstanbul, 2024

Kahvecioğlu, S (2024) Kahvecioğlu, Serpil, **Van Müzesi'nde bulunan Urartu iğneleri** (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Iğdır, 2024

Karlıklı, Ş (2004) Şaziye Karlıklı, **The Living Tradition Of Anatolian Jewelry-Yaşayan Anadolu Takıları**, Ohan Matbaacılık, İstanbul 2004, 9-10.

Narçın, A (2011) Narçın, Ali, **A'dan Z'ye Urartu**, Ozan Yayıncılık, İstanbul 2011

Özdemir, A (2019) Özdemir, Abdulkadir, “Murat Tepe’de Ele Geçen Urartu Dönemi Metal Eserleri”, **Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 9-18, 2019, 731-751.

Piotrovskii, B (1967) Piotrovskii, B. Boris, **Urartu The Kingdom of Van and its Art**, England 1967

- Salvini, M (2006) Salvini, Mirjo ,“**Urartu Tarihi ve Kültürü**”, İstanbul, 2006
- Sevin, V (2003) Sevin,Veli, **Anadolu Arkeolojisi, (3. Baskı)**,Der Yayınları, İstanbul 2003.
- Sevin, V (2003) Sevin, V., (2003). **Eski Anadolu ve Trakya: Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sevin, V (2011) Sevin, Veli, Sevin, V., (2011). “Doğu Anadolu’nun Bölgesel Kültürleri (Süs İğneleri Işığında)”, **Karadeniz’den Fırat’a bilgi üretimleri Önder Bilgi’ye armağan** (yay. haz. A. Öztan-Ş. Dönmez), Ankara, Bilgin Kültür Yayınları, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 391-402.
- Sokullu, Ö (2003) Sokullu, Özgül, Antik Dönem Ege Kültüründe Takı Sanatı-İzmir Arkeoloji Müzesi Takı Koleksiyonundan Örnekler, **Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir.
- Tarhan, T ve Sevin, V (1989) M. T. Tarhan - Veli Sevin, “Van Kalesi ve Eski Van şehri Kazıları 1989”, **12. Kazı Sonuçları Toplantısı**, II. Cilt; 429-456.
- Tekin, H. (2018) Tekin, Halil, **Madeni Eser Tipolojisi**, Ankara.
- Toprak, B (2003) Toprak, Betül, Diyarbakır Müzesi’ndeki Urartu Takıları, **Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.
- Ulusman, L (1991) Ulusman, Leyla, **Anadolu Medeniyetler Müzesi Urartu Dönemi Madeni Takıları (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991.
- Yıldırım, R (1987) Yıldırım,Recep, “Urartu İğneleri ve Kültürel İlişkiler”, **Anadolu Demir Çağları - Anatolian Iron Ages**, Ed. Altan Çilingiroğlu, **Papers Presented to the “I.Anatolian Iron Ages Symposium**, held in İzmir, during 24th - 27th April 1984, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayını. İzmir.1987 ss.76-85

Yıldırım, R (1989)
Ankara, 1989

Yıldırım, Recep, “**Urartu İğneleri** ”,

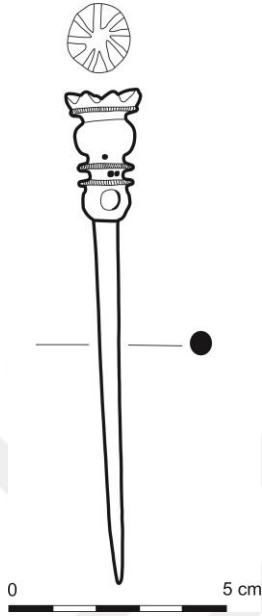
Woolley, L (1934) Leonard Wooley, **Ur Excavations II**,
London : Publications of the Joint Expedition of The British Museum and of the
University Museum ; Philadelphia : University of Pennsylvania to Mesopotamia,
1934.

Zimansky, P (1985) Zimansky, Paul, **E, Ecology and**
Empire: The Structure of the Urartian State, the University of Chicago, Chicago
1985.

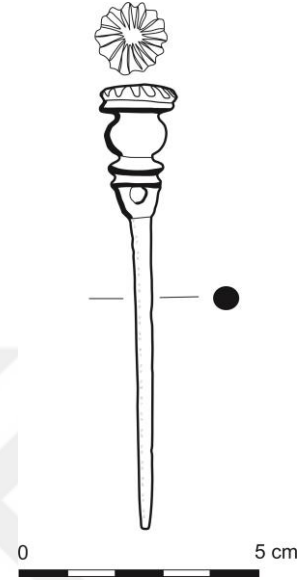
EKLER

EK 1.ÇİZİMLER

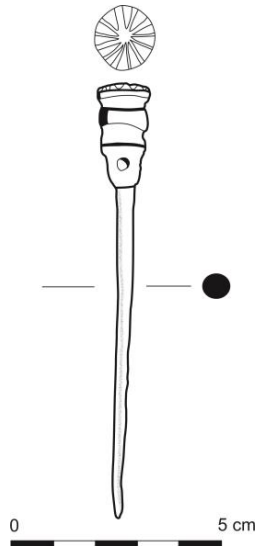
Çizim 1

Haşhaş Başlı İğne (Kat. No:1)

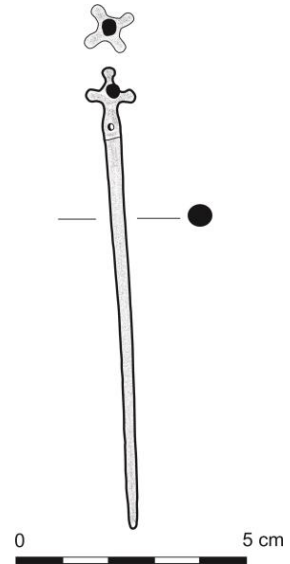
Çizim 2

Haşhaş Başlı İğne (Kat. No:2)

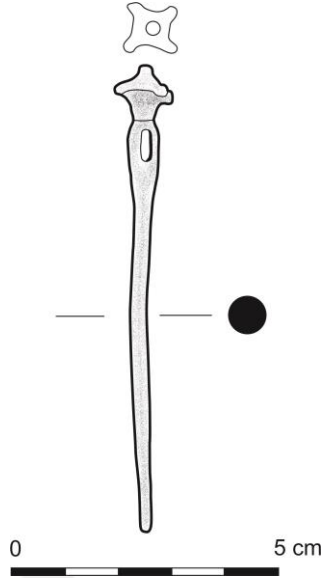
Çizim 3

Haşhaş Başlı İğne (Kat. No:3)

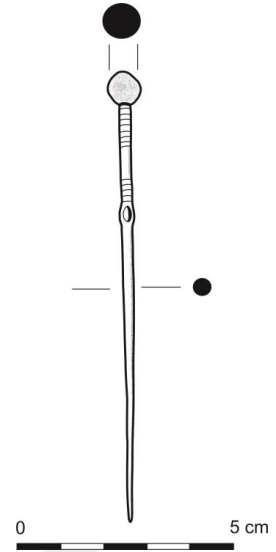
Çizim 4

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:4)

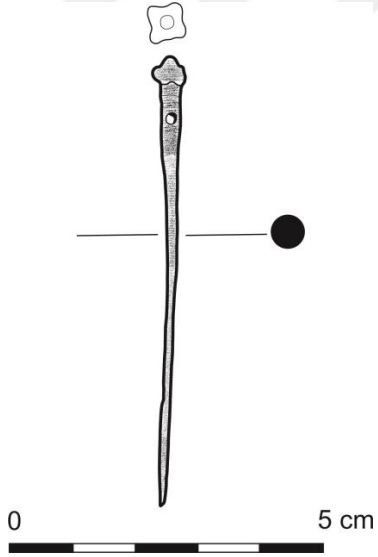
Çizim 5

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:5)

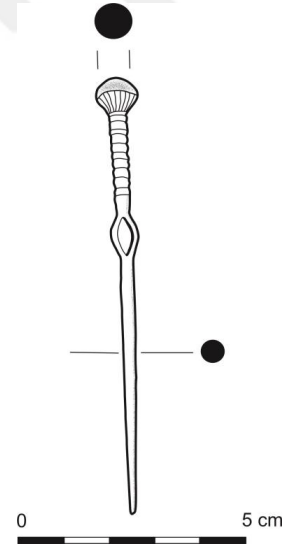
Çizim 6

Başı Geometrik Şekilli İğne (Kat. No:6)

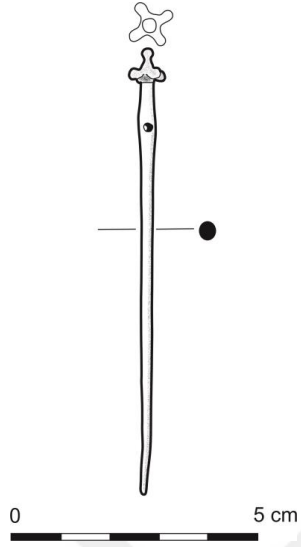
Çizim 7

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:7)

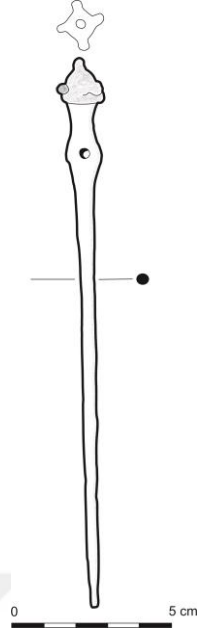
Çizim 8

Başı Geometrik Şekilli İğne (Kat. No:8)

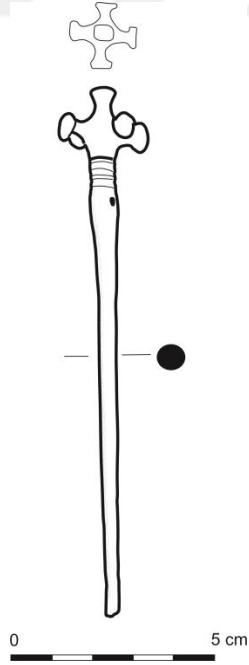
Çizim 9

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:9)

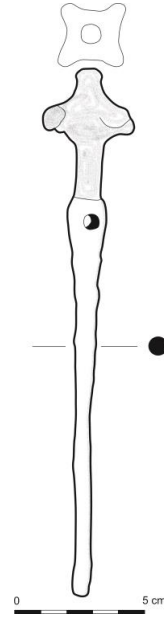
Çizim 10

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne
(Kat. No:10)

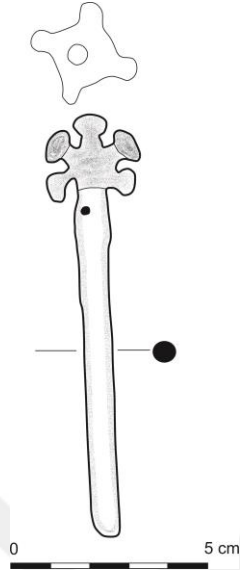
Çizim 11

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:11)

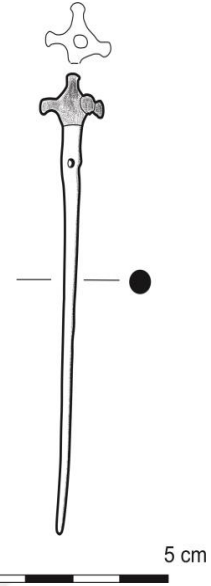
Çizim 12

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne
(Kat. No:12)

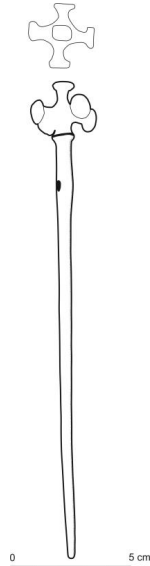
Çizim 13

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:13)

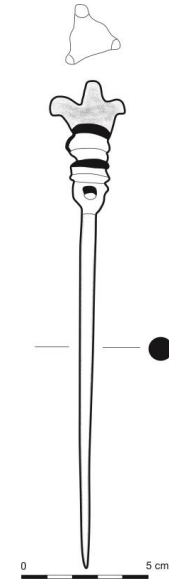
Çizim 14

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne
(Kat. No:14)

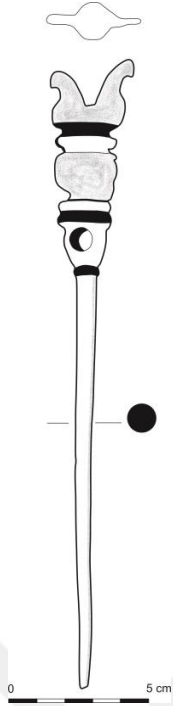
Çizim 15

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:1)

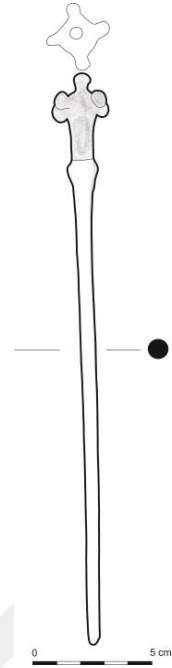
Çizim 16

Hayvan Figürlü İğne (Kat.
No:16)

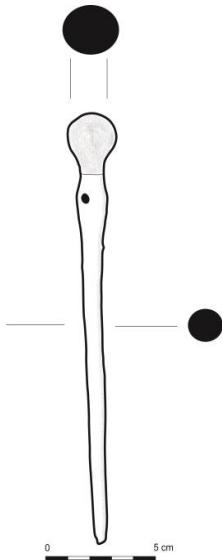
Çizim 17

Hayvan Figürlü İğne (Kat. No:17)

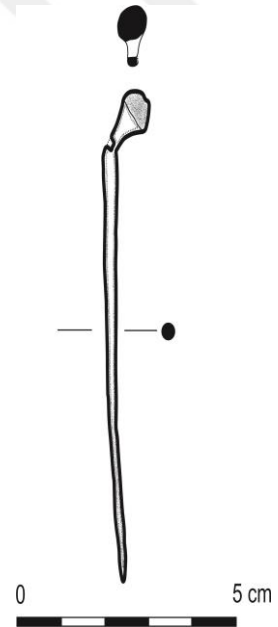
Çizim 18

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:18)

Çizim 19

Başlı Geometrik Şekilli İğne (Kat. No:19)

Çizim 20

Başlı Geometrik Şekilli İğne (Kat. No:20)

EK 2.RESİMLER

Resim 1

Haşhaş Başlı İğne (Kat. No:1)

Resim 2

Haşhaş Başlı İğne (Kat. No:2)

Resim 3

Haşhaş Başlı İğne (Kat. No:3)

Resim 4

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:4)

Resim 5

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:5)

Resim 6

Başı Geometrik Şekilli İğne (Kat. No:6)

Resim 7

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:7)

Resim 8

Başı Geometrik Şekilli İğne (Kat. No:8)

Resim 9

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:9)

Resim 10

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne
(Kat. No:10)

Resim 11

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:11)

Resim 12

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne
(Kat. No:12)

Resim 13

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:13)

Resim 14

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne
(Kat. No:14)

Resim 15

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:1)

Resim 16

Hayvan Figürlü İğne (Kat.
No:16)

Resim 17

Hayvan Figürlü İğne (Kat. No:17)

Resim 18

Tomurcuk ve Budak Başlı İğne (Kat. No:18)

Resim 19

Başı Geometrik Şekilli İğne (Kat. No:19)

Resim 20

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : YOL,Evrin Emre
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
ORCID :0009-0002-0377-9630X

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Arkeoloji	2025
Lisans	Arkeoloji	2019

İş Deneyimi

*2017	Körtiktepe Kazısı
*2018/2019 ve 2021	Bitlis Kalesi Kazısı
*2019	Zerzevan Kalesi

Yabancı Dil

İngilizce

TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Evrin Emre YOL
Öğrenci No	21920008010
Anabilim Dalı	Arkeoloji ABD.
Programı	Yüksek Lisans
Statüsü	☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
Tez Bilgileri	
Başlığı/Konusu	Ahlat Müzesinde Bulunan Urartu Süs İğneleri
Tez Orijinallik Raporu Bilgileri*	
Sayfa Sayısı (Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümleri)	59
İntihal Tespit Programı	Turnitin
Benzerlik Oranı (%)	7
Tarih	17.03.2025

* Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

	Danışman	Öğrenci
Adı Soyadı	Prof. Dr. Hanifi BİBER	Evrin Emre Yol
İmza		
		Tarih 27.03.2025